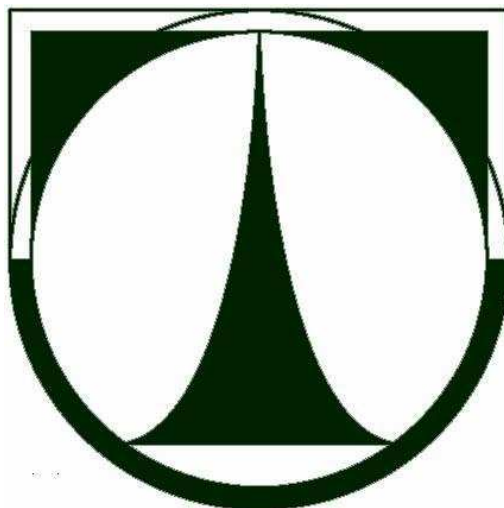

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

Diplomová práce

2011

Bc. Lucie Tichá

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Studijní program: **N 6208 – Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**

**Japonská ekonomika – faktory a tendence soudobého vývoje se zřetelem
na podnikatelské prostředí**

**Japanese Economy – Factors and Trends of Contemporary Development
with Regard to Business Environment**

DP – EF – KEK 2011 - 64

Bc. Lucie Tichá

Vedoucí práce: **prof. Ing. Fárek Jiří, CSc., katedra ekonomie**

Konzultant: **Ing. Aleš Kocourek, Ph.D., katedra ekonomie**

Počet stran: **84**

Počet příloh: **0**

Datum odevzdání: **3. května 2011**

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie TICHÁ**

Osobní číslo: **E09000109**

Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**

Studijní obor: **Podniková ekonomika**

Název tématu: **Japonská ekonomika - faktory a tendence soudobého vývoje se zřetelem na podnikatelské prostředí**

Zadávající katedra: **Katedra ekonomie**

Zásady pro vypracování:

1. Stanovení cílů práce, formulace hypotéz
2. Historický vývoj
3. Současná situace domácí ekonomiky
4. Zahraniční ekonomika a vztahy
5. Výhled do budoucnosti
6. Verifikace závěrů, formulace hypotéz

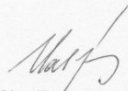
Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: 65 normostran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- SEDLÁK, M. Japonská ekonomika včera a dnes. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2003. 263 s. ISBN 80-89047-72-6.
SÝKORA, J. Ekonomické myšlení v Japonsku. 1. vyd. Praha: Filozofická fakulta UK, 2010. 198 s. ISBN 978-80-7308-309-0.
LABUS, D. Japonsko. 1. vyd. Praha: Libri, 2009. 184 s. ISBN 978-80-7277-426-5.
EMMOT, B. Rivals: How the power struggle between China, India and Japan will shape our next decade. 1st ed. London: Penguin Books Ltd., 2009. 352 s. ISBN 978-1-846-14009-9.
ITO, T. The Japanese economy. 1. vyd. USA: The MIT Press, 1991. 473 p. ISBN 0262090295.
FÁREK, J.; KRAFT, J. Světová ekonomika a ekonomické integrace v období globalizace. 2. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. 252 s. ISBN 978-80-7372-413-9.

Vedoucí diplomové práce: prof. Ing. Jiří Fárek, CSc.
Katedra ekonomie
Konzultant diplomové práce: Ing. Aleš Kocourek, Ph.D.
Katedra ekonomie

Datum zadání diplomové práce: 31. října 2010
Termín odevzdání diplomové práce: 6. května 2011

doc. Dr. Ing. Olga Hasprová
děkanka

prof. Ing. Jiří Kraft, CSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 31. října 2010

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne 3. května 2011

Lucie Tichá

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala prof. Ing. Jiřímu Fárkovi, CSc. za vedení mé diplomové práce a za řadu cenných připomínek při jejím zpracování.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na charakteristiku současné ekonomické situace Japonska. Snaží se určit faktory, které ovlivňují její vývoj v posledních letech, a popsat tendence, které se v ní prosazují. Práce se orientuje na určení ekonomické struktury, na popsání základních makroekonomických ukazatelů a jejich vývoje v posledních letech, na postavení japonského hospodářství ve světě, na objasnění základních problémů ve finančním sektoru a také na charakteristiku nejdůležitějších japonských zahraničních vztahů. Část práce se také věnuje přírodní katastrofě, která se v březnu letošního roku odehrála v Japonsku. Popisuje následky a dopady, které katastrofa přinesla japonské ekonomice. Taktéž se na základě současné situace snaží determinovat budoucí vývoj dané ekonomiky.

Klíčová slova:

APEC

Deflace

Export

HDP

Import

Nezaměstnanost

Státní dluh

Stárnutí populace

Annotation

This thesis deals with the characteristics of the current economic situation of Japan. It seeks to identify factors that influence its development in recent years and describes the trends that influence it. The thesis focuses on determination of the economic structure, on description of the basic macroeconomic indicators and their development in recent years, focuses on the position of the Japanese economy in the world, on clarification of the basic problems in the financial sector and on major characteristics of Japanese foreign relations. Part of this work also deals with natural disaster which took place in Japan in March of this year. It describes the consequences and impact that disaster has brought to the Japanese economy. Also, based on the current situation, it tries to determine the future development of the economy.

Key Words

APEC

Deflation

Export

GDP

Import

Unemployment

Public debt

Population ageing

Osnova:

1	<i>Historický vývoj.....</i>	17
1.1	Japonsko před 1. světovou válkou.....	17
1.2	Období Meidži (1870 – 1912)	17
1.3	Mezi světovými válkami	19
1.4	Vývoj po 2. světové válce	20
1.5	70. léta a 80. léta	23
1.6	90. léta	24
2	<i>Struktura současné ekonomiky</i>	27
2.1	Průmysl.....	27
2.2	Zemědělství.....	28
2.2.1	Rostlinná a živočišná výroba	29
2.2.2	Rybolov	29
2.2.3	Lesnictví	30
2.3	Služby	31
2.4	Infrastruktura	31
2.4.1	Doprava	31
2.4.2	Telekomunikace.....	32
2.4.3	Energetika.....	33
3	<i>Základní makroekonomické ukazatele</i>	36
3.1	Nezaměstnanost.....	36
3.2	Hrubý domácí produkt (HDP).....	38
3.3	Inflace.....	40
3.4	Měnový kurz.....	41
3.5	Úroková míra	41
4	<i>Finanční a daňový sektor</i>	43
4.1	Státní rozpočet.....	43
4.1.1	Držitelé státních dluhopisů	45
4.2	Platební bilance	45
4.3	Zahraniční zadluženost	47
4.4	Bankovní systém	49
4.5	Daňový systém.....	52
4.5.1	Daň z příjmu	52
4.5.2	Majetkové daně	52
4.6	Postavení Japonska ve světovém hospodářství	54
5	<i>Zahraniční obchod a vztahy</i>	56
5.1	Historický vývoj zahraničního obchodu	56
5.2	Přímé zahraniční investice	57

5.3	Japonsko a Česká republika	58
5.3.1	Bilance vzájemného obchodu	59
5.3.2	Firmy ve vzájemném obchodu.....	60
5.4	Členství v mezinárodních a regionálních organizacích	62
5.4.1	Asijsko-tichomořská hospodářská spolupráce (APEC)	62
6	<i>Současné problémy Japonska</i>	65
6.1	Stárnutí a zmenšování populace.....	65
6.2	Následky katastrofy	66
6.2.1	Jaderná hrozba pro Japonsko	67
6.2.2	Ztráty firem.....	69
6.2.3	Akcie a akciové trhy	70
6.2.4	Japonská ekonomika.....	71
7	<i>Výhled do budoucnosti</i>	73

Seznam ilustrací

Obrázek 1: Struktura energetické spotřeby Japonska v roce 2007	34
Obrázek 2: Vývoj míry nezaměstnanosti od února 2009 do ledna 2011	36
Obrázek 3: Míra růstu HDP	39
Obrázek 4: Vývoj indexu spotřebitelských cen a indexu cen výrobců	40
Obrázek 5: Vývoj měnového kurzu japonského jenu k americkému dolaru za 5 let	41
Obrázek 6: Držitelé státních dluhopisů	45
Obrázek 7: Provozní zisk a čisté příjmy z All Banks	51
Obrázek 8: Jaderné elektrárny v oblasti poškozené vlnou tsunami	68

Seznam tabulek

Tab. 1: Export od roku 1955 - 1975	22
Tab. 2: Srovnání výdajů na zbrojení v roce 1974.....	22
Tab. 3: Srovnání míry nezaměstnanosti	37
Tab. 4: Rozložení zaměstnanosti a HDP na jednotlivé sektory (%).....	38
Tab. 5: Základní makroekonomické ukazatele.....	42
Tab. 6: Státní rozpočet Japonska 2005 - 2010.....	43
Tab. 7: Základní struktura výdajů na rok 2011 (srovnání s rokem 2010)	44
Tab. 8: Základní struktura příjmů na rok 2011 (srovnání s rokem 2010)	44
Tab. 9: Platební bilance za roky 2009 - 2010	47
Tab. 10: Vývoj platební bilance 2004 - 2010	47
Tab. 11: Japonská zahraniční aktiva a pasiva (mld. USD).....	48
Tab. 12: Hrubý zahraniční dluh Japonska	49
Tab. 13: Daně přímé a nepřímé	53
Tab. 14: Deset nejúspěšnějších japonských společností v roce 2010.....	54
Tab. 15: Nejúspěšnější japonské banky v roce 2009.....	55
Tab. 16: Teritoriální struktura zahraničního obchodu Japonska v roce 2009	57
Tab. 17: Přímé zahraniční investice v roce 2009 (mil. USD)	58
Tab. 18: Vývoj obchodu s Českou republikou 2005 - 2009	60
Tab. 19: Struktura obyvatel v Japonsku	65

Seznam zkratek

APEC	Asijsko - pacifické hospodářské společenství Asia-Pacific Economic Cooperation
ASEAN	Sdružení národů jihovýchodní asie Association of Southeast Asian Nations
BOJ	Japonská centrální banka Bank of Japan
CPI	Index spotřebitelských cen
ČR	Česká republika
ČSFR	Česko-slovenská federativní republika
ECOSOC	Ekonomická a sociální rada United Nations Economic and Social Council
EU	Evropská unie
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu General Agreement on Tariffs and Trade
HDP	Hrubý domácí produkt Gross Domestic Product
IBRD	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj International Bank for Reconstruction and Development
IMF	Mezinárodní měnový fond International Monetary Fund
IWC	Mezinárodní velrybářská komise International Convention for the Regulation of Whaling
JARA	Japonská robotická společnost Japan Robot Association
JETRO	Japonská vládní agentura na podporu obchodu a investic Japan External Trade Organization
JPY	Japonský jen
MAAE	Mezinárodní agentura pro atomovou energii International Atomic Energy Agency (IAEA)
METI	Ministerstvo ekonomiky, obchodu a průmyslu Ministry of Economy, Trade and Industry

MOF	Ministerstvo financí Ministry of Finance
NHK	Japonská státní vysílací společnost
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj Organization for Economic Cooperation and Development
OSN	Organizace spojených národů United Nations Organization (UNO)
PPI	Index cen výrobců
SEČ	Středoevropský čas
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar
WTO	Světová obchodní organizace World Trade Organization

Úvod

Diplomová práce zkoumá současnou ekonomickou situaci v Japonsku a její vývoj v posledních letech. Zaměřila se především na strukturu ekonomiky a také na údaje o hospodaření státu. Vzhledem k nedávné přírodní katastrofě, která se v březnu tohoto roku odehrála na japonských ostrovech, popisuje tato práce také dopady, které katastrofa Japonsku přinesla a nejspíše ještě přinese. Naopak se tato práce nezaměřuje na popsání minulé ani současné politické situace v zemi.

Téma práce bylo vybráno z důvodu své zajímavosti a aktuálnosti. Japonsko se po prohrané druhé světové válce obdivuhodně rychle postavilo opět na nohy a stalo se druhou nejvýkonnější ekonomikou světa. Od 90. let zažívá japonská ekonomika problémy, její výkonnost stále kolísá a nedávno se Japonsko propadlo až na třetí místo ve výkonnosti hospodářství, protože ho překonala rychle se rozvíjející Čína. I přesto má Japonsko světu stále co nabídnout a je možné se od něj naučit spoustu věcí.

Cílem práce je popsat a zhodnotit ekonomickou situaci, ve které se Japonsko v posledních letech nachází, a některé faktory, které ji ovlivňují.

Při zpracování práce čerpala obzvláště z odborné literatury zabývající se Japonskem. Velmi nápomocné byly knihy o světové ekonomice od Žídka a Cihelkové a velmi zajímavá byla také kniha od amerického spisovatele Billa Emmotta *Rivals: How the Power Struggle Between China, India and Japan Will Shape Our Next Decade*. Protože se však jedná o sledování současného stavu ekonomiky, bylo nutné hledat aktuální údaje na internetových stránkách, protože vydaná literatura již v době zpracování obsahovala zastaralá data a informace. Pro převod měny z japonského jenu na americký dolar používala práce kurz ze 4. dubna 2011, který v té době byl 84,13 jenů za dolar.

Tato práce je členěna do sedmi kapitol. První kapitola se zabývá historickým vývojem japonské ekonomiky a popisuje nejdůležitější momenty ovlivňující japonské hospodářství. Druhá kapitola pojednává o struktuře japonské ekonomiky. Věnuje se historické i současné podobě průmyslu, zemědělství, služeb a infrastruktury v zemi. Každému sektoru je věnována jedna podkapitola, která shrnuje nejdůležitější informace o daném odvětví za poslední roky.

Další část charakterizuje základní makroekonomické ukazatele. Jako nejdůležitější ukazatele jsou zvoleny nezaměstnanost, HDP, inflace, měnový kurz a úroková míra. Kapitola se věnuje popisu jejich nejdůležitějších charakteristik a sleduje jejich vývoj v několika posledních letech.

Ve čtvrté kapitole se práce zaměřuje na finanční a daňový sektor. V jednotlivých podkapitolách je rozebrán státní rozpočet, platební bilance a zahraniční zadluženost tak, abychom viděli jejich změny v čase. Také se v této části nachází stručný popis daňového a bankovního systému v Japonsku.

V pátém oddíle se práce zabývá zahraničním obchodem a vztahy, které má Japonsko se zahraničím. Je zde stručně definován historický vývoj zahraničních vztahů a popsány přímé zahraniční investice. Největší důraz je však kladen na definování obchodu mezi Japonskem a Českou republikou a také Japonskem a organizací APEC.

Šestá kapitola se snaží popsat dva problémy, o kterých se v současnosti v souvislosti s Japonskem nejvíce hovoří, tedy stárnutí populace a březnové zemětřesení. V závěru se práce pokusí nastínit pravděpodobný vývoj do budoucnosti s ohledem na události, které Japonsko potkaly v březnu roku 2011.

1 Historický vývoj

Tato kapitola ukazuje historický vývoj japonské ekonomiky od období před 1. světovou válkou až do konce 20. století.

1.1 Japonsko před 1. světovou válkou

K velikému politickému zlomu došlo v Japonsku na počátku 17. století, kdy šógun¹ z rodu Takugawa rozhodl izolovat Japonsko. Tato izolace znamenala zákaz zahraničního obchodu, cest Japonců do zahraničí, pobytů cizinců v zemi i například stavby zaoceánských lodí. To způsobilo zaostávání Japonska za vyspělými zeměmi, ale také tato izolace přispěla ke sjednocení země. Japonská izolace byla nakonec prolomena násilnou cestou západními zeměmi v letech 1853–1854. V Tokijském zálivu se dvakrát vylodil americký námořní kapitán Matthew Perry a pod hrozbou odstřelování si vynutil navázání diplomatických a obchodních styků mezi Japonskem a USA. Nedlouho poté navázali podobné styky také Britové, Francouzi, Rusové a Holanďané. Tyto země s Japonskem uzavíraly nerovnoprávné smlouvy, které zakazovaly Japoncům vybírat cla vyšší než 5 % a dávaly cizincům právo exteritoriality².

Tyto události byly brány jako slabost šóguna a nakonec vedly k nepokojům a k hnutí za obnovu exekutivní moci císaře, který již několik století vykonával jen ceremoniální funkce. V roce 1868 byl šógun nucen rezignovat a moc přešla na císaře a úzkou skupinu politiků.³

1.2 Období Meidži (1870–1912)

Toto období se vyznačuje ekonomickými a politickými reformami, které proměnily feudální společnost v poměrně vyspělý moderní stát a zaostalou ekonomiku v industrializované hospodářství. Největší změnou prošel postoj vůči cizincům. Oproti předchozímu období, kde se Japonsko snažilo izolovat, se nyní snažilo od cizinců poučit. Libor Žídek ve své knize Dějiny světového hospodářství říká: „Změny zasáhly všechny sféry japonského života. Jejich typickým rysem byla snaha se poučit a přijmout to nejlepší

¹ Vojenský diktátor ovládající zemi.

² Cizinci nepodléhali japonským zákonům.

³ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 250.

od různých národů, takže armáda byla reformována dle francouzského vzoru a částečně pruského vzoru a námořnictvo podle příkladu Británie. Starý feudální právní systém byl zrušen a nahradila jej byrokratická správa po vzoru Francie. Průmyslové a finanční postupy byly importovány z řady zemí, ale zejména ze Spojených států.“ K reformě došlo i ve školství, kde se v roce 1872 zavedla povinná školní docházka a zakládaly se univerzity podle evropského vzoru. Mladí lidé byli vysíláni do zahraničních škol, aby efektivněji zvládli západní technologie, metody obchodu, financí a podobně. Také se projevila snaha o vybudování politického systému, který byl v západních zemích. V roce 1876 byla rozpuštěna třída samurajů. V tomto období se zavedly politické strany, které byly pod tvrdou kontrolou. V roce 1890 se konaly první parlamentní volby.

V tomto období probíhala industrializace do té doby zemědělské země. Vláda, podle západního vzoru, postavila a provozovala loděnice, zbrojovky, továrny na výrobu skla, cementu, cukru a spousty dalších výrobků. Židek poukazuje na to, že nejvíce vláda podporovala výroby, které byly potřeba pro vedení války. I přes to, že na industrializaci země měla největší vliv vláda, podílel se na ní i soukromý sektor. Poté co byly továrny a výroby ekonomicky stabilní, vláda je prodávala do soukromých rukou. Charakteristickým rysem tohoto období byly konglomeráty – zaibatsu. Jedná se o rodinné podniky, které měly velký politický i ekonomický vliv. Základním rysem konglomerátu bylo křížové vlastnictví, kde jednotlivé podniky vlastnily navzájem své akcie.⁴

Výsledkem všech těchto změn byl ekonomický růst země. Podle Žídka: „*Hospodářský růst se od 70. let 19. století až do 1. světové války v průměru pohyboval kolem 3 %, což bylo tempo stejně vysoké nebo i vyšší než v Evropě. Míra růstu zpracovatelského průmyslu byla ještě vyšší a dosahovala asi 5 % ročně.*“⁵

Zahraniční obchod rostl v letech 1873–1913 v průměru o 7,2 %. Export tvořil v 80. letech 19. století 6–7 % HDP a v roce 1915 překročil 22 %. I přes ekonomický růst země zůstávala ekonomická úroveň obyvatel nízká.⁶

⁴ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 251.

⁵ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 252.

⁶ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 252.

1.3 Mezi světovými válkami

Tak jako jiné země po 1. světové válce bylo i Japonsko postiženo inflací a cenový index vzrostl mezi roky 1918-1920 ze 161 na 224 (1940 = 100). Postupně se však dosáhlo cenové i měnové stability. Ekonomika v té době závisela na vývozu bavlny a hedvábí a také na Spojených státech amerických, kam odcházela většina exportu.⁷

E. Reischauer a A. Craig v Dějinách Japonska uvádí, že ke konci dvacátých let devatenáctého století zasáhla Japonsko hospodářská deprese, která vyústila v bankovní krizi a přivedla ke krachu celou řadu slabších bank a velké banky přinutila ke spojení. Protože však japonská ekonomika nebyla příliš svázána s ostatními ekonomikami, jiné státy touto krizí ovlivněny nebyly. Naopak, počátkem třicátých let devatenáctého století zasáhla Japonsko světová hospodářská deprese. I když její dopad nebyl tak vážný jako v jiných zemích, přinesla japonské ekonomice dva velké problémy. První problém byl spojen s exportem. Mezi léty 1929 a 1931 poklesl vývoz o 50 %. Zároveň se snížily ceny surovin a pro Japonsko to znamenalo výrazný pokles ceny hedvábí, které v roce 1929 tvořilo 36 % japonského exportu a 19 % celkové zemědělské produkce. Propad příjmů z exportu byl proto obrovský. Židek píše, že export hedvábí přinesl Japonsku v roce 1929 asi 9,3 milionů dolarů, ale jen o rok později to bylo 4,9 milionů a v roce 1931 jen 4,2 milionů. S podobným problémem se potýkal i vývoz bavlny. Snížení příjmů vyvolalo obavy z hladu, protože země neměla prostředky na dovoz rýže.⁸

Židek ale také uvádí, že v roce 1934 bylo z celkového rozpočtu 25,1 milionu dolarů, použito 11,1 milionů jen na zbrojení. Druhý problém se vyskytl v měnové oblasti. Pohromou se pro Japonský jen ukázala být devalvace libry, na kterou byla měna vázána. Obchodníci začali jeny prodávat a v krátké době došlo k odlivu zlata v hodnotě 8 milionů jenů.⁹

V následujících letech použilo Japonsko mix hospodářské politiky, který ekonomice velmi pomohl. Ministr financí Takahashi se rozhodl pro deficitní rozpočet a flexibilní měnový kurz. Také se snižovaly diskontní úrokové sazby z 6,57 % v roce 1932 až na 2,29 % v roce 1936. Nejdůležitějším nástrojem hospodářské politiky ale byly vládní výdaje, které rostly

⁷ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 252.

⁸ REISCHAUER, E., CRAIG, A., Dějiny Japonska, s.239.

⁹ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 255.

každý rok mezi lety 1932 a 1934 o 20 %. Tyto vládní výdaje způsobily zvětšení zadlužení, které vzrostlo od roku 1931 z 71,4 milionů dolarů na 141,4 milionů v roce 1937. Většinou těchto výdajů se však financovalo zbrojením. Problémy se začaly vyskytovat i na trhu práce, kde byly fixní mzdy, odbory byly zakázány, pracovní den trval 11 – 12 hodin a skoro neexistovalo sociální zabezpečení. To se samozřejmě projevilo na reálných mzdách, které klesly o 9 % oproti Velké Británii nebo Německu, kde byl pokles výrazně nižší.

Roky 1932 až 1936 znamenaly pro Japonsko dobu nepřerušené ekonomické expanze při poměrně stabilní cenové hladině. V roce 1937 byla celá ekonomika přeměněna na válečné hospodářství a od roku 1938 začal fungovat přidělový systém. Výdaje na zbrojení se zvyšovaly kvůli válce s Čínou a také přípravou útoku na Spojené státy americké. Žídek tvrdí, že díky americké hospodářské převaze nemohlo Japonsko válku vyhrát a proto bylo nakonec přinuceno kapitulovat.¹⁰

1.4 Vývoj po 2. světové válce

Cihelková a Jakš uvádí, že oproti Spojeným státům americkým, kterým válka nepřinesla téměř žádné poškození ekonomiky a ještě zvýšila jejich výrobní potenciál, Japonsko bylo válkou velmi zničené.¹¹ Žídek o japonské situaci říká: „*2/3 velkých japonských textilních kapacit bylo zničeno. Japonci přišli o své kolonie, na nichž byli závislí dovozem surovin, a ztratili své zahraniční investice. Země byla zatížena reparacemi, totálně izolována a až do podpisu mírové smlouvy v roce 1951 okupována. Ekonomickou i politickou situaci navíc podlamovala vysoká inflace.*“¹²

Hlavním cílem Japonska byla co nejrychlejší obnova a modernizace průmyslu a infrastruktury. Ta proběhla velmi úspěšně a už v letech 1950–1960 dosahovala ekonomika průměrného tempa růstu HDP ve výši 9,5 % oproti např. Itálii 5,9 %, USA 3,3 %. Následné období se tento růst ještě zvýšil.¹³

Podle Cihelkové Američané uskutečnili v Japonsku řadu politických i hospodářských změn a vypracovali poválečný plán obnovy na roky 1948–1952. Hlavními cíli však byly

¹⁰ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 255.

¹¹ CIHELKOVÁ, E., JAKŠ, Světová ekonomika, s. 132.

¹² ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 257.

¹³ KRAFT, J., FÁREK, J., Světová ekonomika, s. 112.

demilitarizace japonské ekonomiky a její přechod na mírovou smlouvu, zastavení poválečné inflace, obnova výroby a demonopolizace hospodářské politiky. Oproti německé okupaci, kterou prováděly Spojené státy americké přímo, zvolili v Japonsku systém nepřímé správy. Při této nepřímé správě vydával americký okupační štáb pokyny japonským úřadům, které je sami vykonávaly. Američané provedli řadu opatření, jejichž autory byly američtí experti. Nejvýznamnější úlohu však sehrál J. M. Dodge, který působil v Japonsku jako diplomat a podle kterého je často americký stabilizační program nazýván tzv. Dodgeovou linií. Dodge zdůrazňoval, že Japonsko nesmí být závislé na Spojených státech amerických, ale musí spoléhat na své vlastní síly. Dodgeova linie se soustředila především na investování do čtyř základních odvětví, kterými byly uhelný průmysl, ocelářství, energetika a loďařství.¹⁴

V roce 1947 byly zrušeny zaibatsu (konglomeráty) díky přijetí protimonopolního zákona. Ve stejné době také proběhla reforma zemědělství a finančnictví. V roce 1948 byla již ekonomika stabilní a její další vývoj byl poměrně příznivý. Růstu ekonomiky pomohla i Korejská válka, při které posílalo Japonsko dodávky pro spojenecká vojska.¹⁵ Již v roce 1951 dosáhla výroba v Japonsku svého předválečného maxima a nárůst exportu vedl k vyrovnaní dosavadní pasivní bilance zahraničního obchodu. V tomto roce byla podepsána mírová smlouva, která vešla v platnost v roce 1952, a Japonsko se opět stalo nezávislou zemí.¹⁶

Reischauer a Craig uvádí, že od 50. let do začátku 70. let byl roční růst japonské ekonomiky v průměru 11 % a HDP na osobu se zvýšilo šestnáctkrát. Jedním z faktorů tohoto vývoje je japonský export, který výrazně rostl a stal se motorem japonské ekonomiky. Největším obchodním partnerem Japonska byly Spojené státy americké, jejichž podíl na japonském exportu byl více než 22 %. Japonsko dováželo do USA převážně hotové výrobky a z USA nerostné suroviny a zemědělskou produkci, které tvořily více než polovinu celého importu ze Spojených států. Od poloviny 50. let rostl obchod

¹⁴ CIHELKOVÁ, E., JAKŠ, Světová ekonomika, s. 134.

¹⁵ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 258.

¹⁶ CIHELKOVÁ, E., JAKŠ, Světová ekonomika, s. 135.

s Čínou a Sovětským svazem a v roce 1975 činil vývoz do socialistických států 8,4 % celkového japonského vývozu.¹⁷

Tab. 1: Export od roku 1955 - 1975

Rok	Vývoz (dolary)
1955	2,01 mld.
1965	8,45 mld.
1975	55,75 mld.

Zdroj: E. Reischauer, A. Craig, Dějiny Japonska, s.282.

Dalším důvodem by mohla být také snaha o ochranu domácího trhu, která až dodnes zůstává na vysoké úrovni a je proto kritizována mnoha zeměmi. Jako další faktor je také uváděno specifické chování obyvatel země. Ti jsou pracovití, relativně vzdělaní a manuálně zruční. Obyvatelé jsou také velmi šetří a spoří více než v jiných zemích. Tím vznikala v Japonsku trvale vysoká míra úspor, která umožnila velký objem investic, které se staly jedním ze zdrojů hospodářského růstu. K tomuto růstu přispěly také nízké výdaje na zbrojení.¹⁸ V tabulce vidíme srovnání několika zemí a jejich výdaje na zbrojení v roce 1974.

Tab. 2: Srovnání výdajů na zbrojení v roce 1974

Země	Výdaje na zbrojení (dolary)
USA	66,3 mld.
Sovětský svaz	61,9 mld.
Japonsko	1,9 mld.
NSR	7,8 mld.
Francie	5,8 mld.

Zdroj: E. Reischauer, A. Craig, Dějiny Japonska, s. 281.

Omezení vojenských výdajů pod 1 % HDP umožnilo Japonsku investovat do potřebnějších a produktivnějších oblastí.¹⁹

¹⁷ REISCHAUER, E., CRAIG, A., Dějiny Japonska, s.257.

¹⁸ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 260.

¹⁹ KRAFT, J., FÁREK, J., Světová ekonomika, s. 113.

1.5 70. léta a 80. léta

Začátek 70. let byl pro Japonsko vrcholným obdobím ekonomického růstu a v dalších letech došlo ke ztrátě dynamiky. Tempa růstu, které zažívala japonská ekonomika v 60. letech, už nebylo nikdy dosaženo. Protože Japonsko nemělo svá naleziště nerostných surovin a většinu jich musela dovážet, ropná a surovinová krize, která přišla v dalších letech, měla velmi silný dopad.²⁰

Po překonání recese, která následovala po prvním ropném šoku, se Japonsko začalo zabývat úsporami paliv a surovin a zavádělo nová energeticky úsporná zařízení a nové technologické postupy. Zvýšení cen surovin také vedlo k novým odvětvím, která nebyla surovinově náročná a vyžadovala kvalifikovanou pracovní sílu a výzkum, např. elektronika, počítače, telekomunikace apod. Všechny tyto změny se ukázaly jako velmi užitečné při druhém ropném šoku, jehož dopad nebyl pro Japonsko tak zdrcující jako šok první. I tento s sebou ale přinesl ekonomický pokles a inflaci.²¹

V roce 1973 došlo ke změně kurzové politiky, která do té doby byla fixována na úrovni 360 jenů za dolar, a kurz jenu přešel na volný pohyb (floating). Měna se začala rychle zhodnocovat a v roce 1975 se již dolar prodával za 299 jenů a v roce 1980 jen za 211 jenů. Tento vývoj byl velmi pozitivní, protože většina nerostných surovin byla dovážena a pro Japonsko se tedy staly levnějšími. Na druhou stranu se zdražil vývoz zboží. I přesto se ale japonský vývoz neustále zvyšoval.

I přes hospodářské problémy byla japonská ekonomika v 70. a 80. letech jedna z nejrychleji rostoucích mezi vyspělými zeměmi. V letech 1973–1979 byl průměrný růst 4,1 % a v 80. letech dosáhl průměr 3,7 %. V porovnání s ostatními státy byla dynamika poměrně vysoká, i když růstu ze 60. let už nedosahovala. V polovině 80. let se ukázala platební bilance jako velký problém. Platební bilance dosahovala trvale vysokého aktivního salda, což se nelíbilo obchodním partnerům, kteří tlačili Japonsko do otevření jeho trhů. Japonsko se nakonec podvolilo a přistoupilo k liberalizaci trhů. Další změnou byla zvýšená orientace na domácí poptávku.²²

²⁰ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 264.

²¹ CIHELKOVÁ, E., JAKŠ, J., Světová ekonomika, s. 135.

²² ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 265.

Vláda se ji snažila oživit pomocí růstu investic, snižováním daňové zátěže podnikatelského sektoru a aktivizací výdajové fiskální politiky v oblasti bytového hospodářství. V letech 1986–1990 se japonská ekonomika dostává do výrazného vzestupu, který může být srovnáván s 60. léty, i když zdaleka nedosahovala tehdejších hodnot. Průměrné tempo růstu bylo 4,5 %, nezaměstnanost nepřekročila 3 % a klesala i inflace. Až do roku 1989 se vládě dařilo uskutečňovat oba hlavní cíle hospodářské politiky. Těmi byly ekonomický růst a vysoká kupní síla JPY. Tento růst ekonomiky byl nazýván „bublinovým boomem“.²³

Profesor Fárek uvádí, že boom byl vyvolán „*nadměrným vypůjčováním na nákupy nemovitostí, půdy a cenných papírů, jejichž trhy procházely konjunkturou a ceny vykazovaly vzestupný trend. Tím rostla jednak hodnota zástav úvěrů u bank a jednak schopnost klientů získávat proti nim další půjčky.*“²⁴

1.6 90. léta

Na počátku 90. let, po téměř pětiletém růstovém boomu, dochází ke snížení růstové dynamiky. V roce 1991 se v Japonsku začíná projevovat krize, která v roce 1992 přerostla v recesi. I přes snahy vlády o oživení ekonomiky trvala hospodářská stagnace téměř celá 90. léta.²⁵

Podle Žídka existuje několik názorů na příčiny japonských hospodářských problémů. Prvním důvodem by prý mohla být nedostatečná agregátní poptávka, která byla způsobena restriktivní politikou centrální banky a která vedla až k deflaci. V důsledku toho spotřebitelé tolik neutráceli a očekávali další pokles cen a také další negativní vývoj ekonomiky (nárůst nezaměstnanosti a ztrátu jistot). Monetární restrikce, snižující množství peněz v oběhu, omezovala další investice a tím nepomáhala obnově bankovního sektoru, který byl zasažen obrovským poklesem cen akcií a nemovitostí. Propad na burze a na trhu nemovitostí byl obrovský. Žídek uvádí, že od roku 1990 až do roku 1996 se ceny nemovitostí snížily o 70 % a celkové ztráty po splasknutí bubliny byly téměř 16,7 bilionu dolarů. Podniky se také musely vyrovnat s dalšími problémy, kterými byly dluhy,

²³ CIHELKOVÁ, E., JAKŠ, J., Světová ekonomika, s. 137.

²⁴ KRAFT, J., FÁREK, J., Světová ekonomika, s. 115.

²⁵ CIHELKOVÁ, E., JAKŠ, J., Světová ekonomika, s. 138.

nadbytečné kapacity a také přebyteční zaměstnanci. Tyto problémy způsobily špatnou výkonnost podniků a ta zpětně měla vliv na slabou výkonnost bank.

Jako druhé vysvětlení japonských problémů bývají uváděny strukturální problémy ekonomiky způsobené výraznou regulací některých oborů a také ochranou domácích trhů, která často vedla k neefektivní alokaci zdrojů. Jako příklad Žídek uvádí ceny energií, které byly v Japonsku o třetinu vyšší než v USA, dopravní náklady, které byly vyšší až o 40 %, a mezinárodní telefonní poplatky převyšující ceny v USA dokonce trojnásobně.²⁶

Průměrné tempo růstu ekonomiky se v 90. letech pohybovalo mírně nad 1 % HDP, což byl nejhorší výsledek jakékoliv tržní ekonomiky v posledním půl století. Nezaměstnanost dosáhla v roce 2002 rekordních 5,4 % a průmyslová výroba se propadala.²⁷

Jako hlavní nástroj obnovy zvolila vláda fiskální expanzi. To způsobilo trvale vysoké deficity, které se postupně projeví v navýšení státního dluhu, který v té době dosahoval téměř 100 % HDP. Fiskální expanze však byla neúspěšná a problémy s výkonem ekonomiky přetrvávají téměř až do současnosti.²⁸

V dubnu 2001 slíbil nový premiér D. Koizumi radikální léčebnou kúru. Ta obsahovala několik kroků: 1. privatizace a deregulace ekonomiky, 2. redukce neúnosných deficitů státního rozpočtu a 3. ozdravení bankovního sektoru.²⁹

Japonská ekonomika se v roce 2003 začala odrážet ode dna. Jedním z důvodů bylo ozdravení bankovního sektoru, do kterého vláda v několika krocích investovala biliony jenů. K obratu přispěla také privatizace Japonské pošty. I přes tyto úspěchy se však ekonomika nevyvíjela tak, jak si vláda představovala a místo dohánění ekonomiky USA se rozdíl ekonomik spíše zvětšoval.³⁰

Po prohrané 2. světové válce se Japonsko zařadilo během dvaceti let mezi nejvyspělejší země světa s vysokým důchodem na hlavu a jednou z nejvyspělejších technologií. I když se později dostala ekonomika do recese a stagnace, začala se opět pomalu ozdravovat.

²⁶ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 268.

²⁷ KRAFT, J., FÁREK, J., Světová ekonomika, s. 116.

²⁸ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 271.

²⁹ KRAFT, J., FÁREK, J., Světová ekonomika, s. 117.

³⁰ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 272.

Bohužel po tomto oživení v první polovině dekády nového tisíciletí zasáhla i japonskou ekonomiku celosvětová hospodářská krize.³¹

³¹ ŽÍDEK, L., Dějiny světového hospodářství, s. 272.

2 Struktura současné ekonomiky

Tato kapitola charakterizuje jednotlivé složky japonské ekonomiky, tedy průmysl, zemědělství, služby a infrastrukturu.

2.1 Průmysl

Po 2. světové válce se stala průmyslová výroba základem ekonomického růstu. Od 70. let bylo možné zaznamenat postupné změny japonské ekonomické struktury ve prospěch nevýrobních odvětví. I přesto si ale průmyslová výroba zachovávala vysoké tempo růstu. V 90. letech tempo zpomalilo a od roku 2002 až do současnosti se tempo pohybovalo průměrně kolem 3 % ročně.

V poválečné obnově se průmyslová výrobě zaměřila především na těžký a chemický průmysl, ve kterém dosáhla významných úspěchů. V důsledku ropných krizí v letech 1974-1978 se japonský průmysl přeorientoval na obory s nízkou energetickou náročností. Význam v hledání nových oborů měla i snaha o co nejmenší znečišťování životního prostředí. Dnes se nejvýznamnějšími obory japonského průmyslu staly strojírenství, elektrotechnika, chemie, petrochemie a papírenský průmysl. Mezi nejdynamičtěji rozvíjející se obory patří vyspělá elektronika, např. počítače a jejich součásti, audio a videotechnika atd., a výroba průmyslových robotů. Zvláštní pozornost je věnována oblastem jaderné energetiky, biotechnologie a nanotechnologie. V prvním případě jde především o bezpečí. O biotechnologii a nanotechnologii se Japonsko zajímá proto, že se jedná o obory budoucnosti. V roce 2008 činil podíl hlavních oborů průmyslu zhruba: elektrotechnický průmysl 27,8 %, výroba dopravních zařízení 16,6 %, všeobecné strojírenství 13,4 %, potravinářský průmysl 11,6 %, chemický průmysl 8,7 % a hutní prvovýroba a kovoprůmysl 8,2 %.³²

V japonské ekonomice hraje důležitou roli oblast vědy a techniky, která je považována za jeden z nejdůležitějších nástrojů konkurenceschopnosti Japonska ve světě. Reforma oblasti vědy a techniky byla zahájena v roce 1995, kdy byl přijat Zákon o vědě a technice.

³² Ekonomická charakteristika země - Průmysl [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-01-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/#sec3>>.

Na jeho základě byly přijaty pětileté plány na podporu implementace politik pro rozvoj vědy a techniky. Počet výzkumných pracovníků v Japonsku čítal 484 tisíc osob v roce 2008 a celkové výdaje na tuto oblast byly 148 bilionů dolarů. Díky tomu se Japonsko umístilo na druhém místě ve světě ve financování vědy a výzkumu, hned za Amerikou. Ihned za nimi se drží Čína. V Japonsku přispívá stát na tyto výdaje méně než 16 %, pro srovnání OECD průměr je 27 % výdajů hrazených státem. Přibližně na 18 % výdajů se podílí univerzity a zbytek tvoří soukromníci.³³

Důležitým oborem, ve kterém Japonsko opravdu vyniká, je robotika. Podle Japonské robotické společnosti (JARA) se v roce 2009 vyrobilo v Japonsku robotů přibližně za 3,4 miliony dolarů. V porovnání s rokem 2008 se však v roce 2009 jejich výroba snížila o více než 53 %. Na domácím trhu zůstalo asi 41 % produkce a 59 % produkce se vyvezlo do zahraničí.³⁴ Vývoji a výrobě robotů se věnují firmy Honda, Sony a Toyota. Kromě těchto velkých firem se robotice věnuje i mnoho menších společností.

2.2 Zemědělství

Zemědělství tvořilo dříve hlavní sektor ekonomiky. V posledních desetiletích se však význam zemědělství v poměru k ostatním sektorům snižoval. Plocha obdělávané zemědělské půdy včetně sadů a pastvin se postupem času zmenšovala a dnes pokrývá asi 13 % celkového území (asi 49 tisíc km²). Podíl zemědělství na HDP je méně než 1,5 %, zaměstnává však téměř 3,8 % všech pracujících. Za posledních 10 let se počet zemědělců snížil o 20 %, i přes to má zemědělství důležitou roli pro sociální stabilitu venkova.

Zemědělství Japonska má několik specifických rysů. Prvním rysem je jeho rodinný charakter. V roce 2005 se v Japonsku zabývalo zemědělstvím 1,95 milionů domácností. Jedna domácnost obhospodařuje průměrně 0,5–1,5 ha půdy, to je pro porovnání méně než 10 % průměrné rozlohy farem v Nizozemsku, které jsou považovány za malé. Důvodem je jednak velká členitost a hornatost Japonska a také vysoká cena půdy ve výhodně položených oblastech. Specifický pro japonské zemědělství je také vysoký

³³ DICKIE, M. Anxious to stay ahead of the pack. *Financial Times - Special report*. 2010, č. 49, s. 1. ISSN 0307-1766.

³⁴ Yearly results 2009 [online]. Japan Robot Association [cit. 2011-01-09]. s. 1-2. Dostupný z WWW: <<http://www.jara.jp/e/dl/2009.pdf>>.

průměrný věk obyvatel pracujících v zemědělství. Počet pracujících v zemědělství byl v roce 2005 asi 2,59 mil. osob, z nichž 60 % bylo starších 65 let.³⁵

Efektivnost zemědělské výroby je ve srovnání se světovým měřítkem velmi nízká. Z toho důvodu musí stát zemědělství dotovat a regulovat. Ceny některých zemědělských produktů jsou velmi vysoké, protože je stát chrání před dovozem. Například cena rýže je téměř pětikrát vyšší než na světovém trhu. Japonsko je v zemědělství soběstačné asi ze 40 %, zbytek produkce musí dovážet. Nejlépe se soběstačností potravin je na tom Japonsko s rýží (95 %), zeleninou (82 %) a vejci (95 %). Nejhůře jsou na tom maso (52 %), ovoce (49 %) a pšenice (11 %). Japonsko je jedním z největších světových dovozců potravin. Největšími dovozci zemědělské produkce do Japonska jsou USA (přes 30 %), EU (13 %) a Čína (13 %).

2.2.1 Rostlinná a živočišná výroba

Nejvýznamnější plodinou je rýže, která se pěstuje na téměř 40 % celkové plochy obhospodařované půdy (1,9 mil. ha). V roce 2008 se rýže vypěstovalo cca 8,82 mil. tun. Velmi významná je také produkce zeleniny, ovoce a průmyslových plodin (tabák, čaj, cukrová řepa). Celková produkce mléka a mléčných výrobků v posledních pěti letech nepatrně klesala a v roce 2008 tvořila 7,9 mil. tun.³⁶

2.2.2 Rybolov

Významnou část japonské produkce a spotřeby potravin tvoří ryby a mořští živočichové. Zaměstnanost v rybolovu má podobné tendence jako v zemědělství, tedy klesá. V roce 1965 bylo v rybolovu zaměstnáno 612 tisíc osob (cca 1,5 % celkové pracovní síly), v roce 1995 se tímto oborem zabývalo asi 301 tisíc osob (cca 0,4 % pracovní síly). Ve druhé polovině devadesátých let se počet osob, pracujících v rybolovu, pohyboval mezi 260–290 tisíci a v roce 2005 klesl na 230 tisíc (z toho 170 tisíc tvořili muži). V roce 2008 byla

³⁵ Persons engaged in Farming by Age Group (1990-2009) [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-01-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.stat.go.jp/data/nenkan/zuhyou/y0705000.xls>>.

³⁶ Ekonomická charakteristika země - Zemědělství [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-01-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/#sec5>>.

produkce rybolovu 5,16 mil. tun. Téměř polovinu tvořil výlov na otevřeném moři a 25 % výlov v pobřežním šelfu. Více než 20 % produkce pochází z umělých chovů.

Do roku 1989 bylo Japonsko celosvětově na druhém místě v ročním úlovku, ale v devadesátých letech svou pozici ztratilo a dnes je Japonsko na čtvrtém místě na světě (po Číně, Chile a Peru). Tento pokles musí nahrazovat dovozem ryb ze zahraničí, který v roce 2008 dosáhl téměř 5,3 mil. tun. Citlivým tématem je v Japonsku lov velryb. Roku 1951 se přičlenilo Japonsko do Mezinárodní velrybářské komise (IWC), která roku 1989 zakázala na 10 let lov velryb a poté tento zákaz prodloužila na neurčito. Velryby tvořily po staletí tradiční japonskou stravu, ale nyní smí Japonsko lovit velryby jen pro lékařské účely. I přes to se ale velrybí maso objevuje na jídelníčcích některých japonských restaurací.³⁷

2.2.3 Lesnictví

Zalesněná plocha tvoří v Japonsku 66 % celkového území (25,1 mil. ha). Na této ploše se nachází přibližně 4 mld. m³ rostoucí dřevní hmoty. Téměř 2,4 mld. tun z celkové dřevní hmoty připadá na jehličnany (převážně cedr). Z daných 4 mld. m³ pochází 2,3 mld. m³ z uměle zalesněných ploch. Těžba dřeva probíhá pouze na malém území, protože velká část zalesněných ploch se nalézá na nedostupném hornatém terénu a zůstává tedy nevyužita. Do šedesátých let bylo Japonsko ve výrobě dřeva soběstačné, ale s obdobím ekonomického růstu, který přinesl velký rozvoj ve stavebnictví, se spotřeba dřeva stále zvyšovala. Dnes je Japonsko závislé na dovozu této suroviny a jeho soběstačnost činí asi 20 % spotřeby. Lesnictví je už několik let v útlumu, protože se ukázalo, že dovážet dřevo je mnohem výhodnější (finančně, ekologicky,...). Zaměstnanost v tomto oboru klesla ze 440 tisíc osob v roce 1960 na 67 tisíc v roce 2000.³⁸

³⁷ Ekonomická charakteristika země - Zemědělství [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-01-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/#sec5>>.

³⁸ Ekonomická charakteristika země - Zemědělství [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-01-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/#sec5>>.

2.3 Služby

V posledních desetiletích se sektor služeb neustále zvětšoval a v současnosti je Japonsko zemí s převahou služeb v ekonomice. Více než 80 % pracovní síly je zaměstnáno ve službách. Japonsko se stalo jedním z největších finančních center a finanční sektor tvoří důležitou část oblasti služeb z hlediska zapojení Japonska do světové ekonomiky.³⁹

Kvůli státním zásahům a regulacím nedosáhl zatím japonský velkoobchod a maloobchod efektivnosti, kterou mají ostatní vyspělé země. V Japonsku stále existuje velmi složitá distribuční síť, která zapříčinila vyšší poměr velkoobchodů k maloobchodům oproti jiným rozvinutým zemím. Díky zahraničnímu konkurenčnímu tlaku se však tento poměr pomalu mění.

I přes existující infrastrukturu a ubytovací zařízení stále přetrvávají problémy s domácím cestovním ruchem. Ty jsou zapříčiněny vysokými náklady na dopravu a ubytování. Většinou lidé dávají přednost zahraničí. Nízký je také počet zahraničních turistů přijíždějících do Japonska. Z toho důvodu stanovila vláda cíle, kterých chce dosáhnout v cestovním ruchu. V roce 2008 přijelo do Japonska 8,35 milionů turistů. Vláda chce v roce 2012 dosáhnout počtu 10 milionu turistů.⁴⁰

2.4 Infrastruktura

Japonsko má jednu z nejrozvinutějších infrastruktur na světě. Je to dáno i tím, že na její provoz, údržbu a budování vydává větší část HDP než srovnatelně vyspělé ekonomiky. Důvod vysokých nákladů je zapříčiněn také vysokou členitostí a hornatostí Japonska a potřebou odolnosti infrastruktury proti přírodním podmínkám.

2.4.1 Doprava

Japonsko má rozsáhlou síť silnic, železnic, leteckých a vodních linek. Automobilová doprava tvoří 66 % z celkové osobní přepravy. Automobilovou dopravu následují doprava

³⁹ Ekonomická charakteristika země - Služby [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-01-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/#sec6>>.

⁴⁰ Ekonomická charakteristika země - Služby [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-01-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/#sec6>>.

železniční (28 %), letecká (5 %) a vodní (pod 1 %). Podíly v nákladní dopravě činily 54 % v silniční dopravě, 42 % v lodní dopravě, 4 % v železniční dopravě a méně než 1 % v letecké dopravě. Celková délka silnic je 1,24 mil. km a z toho 66,9 tisíc km tvoří dálnice a rychlostní komunikace.⁴¹

Železniční síť je v Japonsku hustá a spoje jsou časté a přesné. Díky tomu a také díky zlepšení služeb železničních společností po privatizaci drah v roce 1987 je počet pasažérů poměrně vysoký. Přibližně 64 % železniční přepravy je zajišťováno státem a zbytek soukromými přepravci. Díky superrychlým spojům převažuje přeprava na delší vzdálenosti.⁴²

Letecká přeprava je v Japonsku také velmi oblíbená a proto je letiště skoro u každého většího města. V Japonsku je asi 95 letišť, ale jen 5 jich je státem uznaných jako letiště 1. třídy. Největšími leteckými dopravci jsou Japan Airlines a All Nippon Airways, kteří provozují vnitrostátní i mezinárodní dopravu. V lednu 2010 vyhlásily bankrot největší japonské aerolinky Japan Airlines jejichž závazky tvořily asi 25 mld. dolarů. Vnitrostátní linky přepraví ročně více než 90 mil. cestujících a mezinárodní linky 20 mil. cestujících. Přes 80 % všech cestujících z a do Japonska využívá služeb japonských leteckých společností.

2.4.2 Telekomunikace

Japonsko má velmi rozvinutou telekomunikační síť. Telefonní spoje jsou 100 % digitalizovány. Telefonní síť má cca 75 milionu účastníků. Od roku 1995 do roku 2005 se však počet majitelů pevných linek snížil o cca 10 milionů a počet účastníků v mobilní síti se zvýšil o 85 milionu účastníků. V posledním desetiletí zažívá velký rozvoj také

⁴¹ Traffic Volume by Type of transport (F. Y. 1985-2008) [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-01-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.stat.go.jp/data/nenkan/zuhyou/y1204000.xls>>.

⁴² Ekonomická charakteristika země - Infrastruktura [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-01-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/#sec7>>.

internetová síť. Na počátku roku 2000 bylo na internet připojeno asi 21,4 % domácností. V roce 2008 podle vládního odhadu používalo internet už více než 73 % domácností.⁴³

Televizní vysílání zabezpečuje státní vysílací společnost NHK a několik soukromých stanic. V Tokiu je 8 pozemních TV programů, existuje také možnost satelitního TV příjmu, kde je nabídka až 45 kanálů. V roce 2005 bylo na satelitní příjem připojeno asi 50 % domácností.

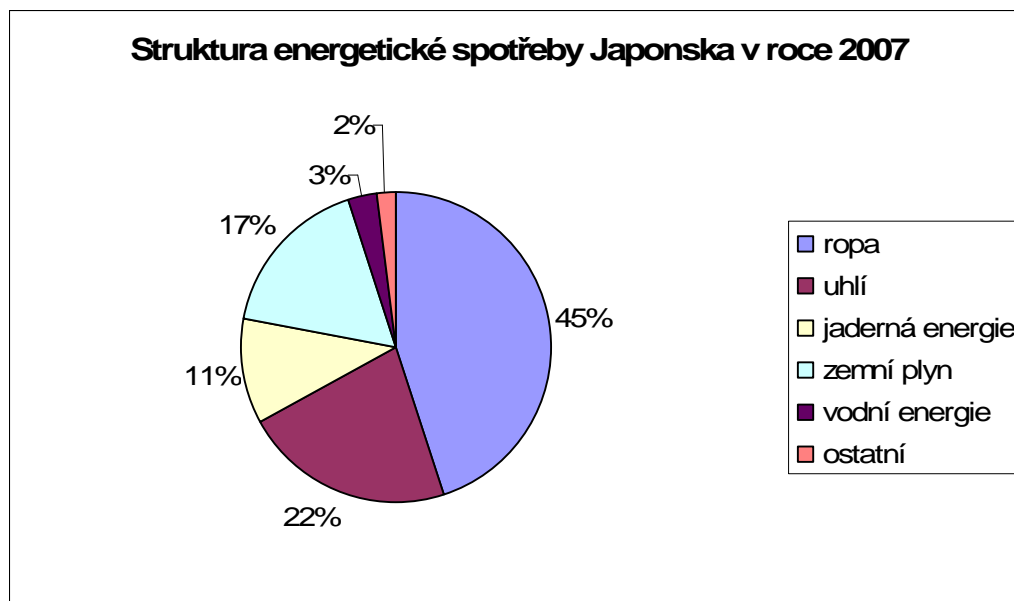
2.4.3 Energetika

Japonsko je hned po USA druhým největším světovým spotřebitelem energie. Protože nemá v podstatě žádná vlastní naleziště, musí většinu surovin dovážet. To z Japonska dělá druhého největšího světového dovozce ropy a prvního největšího dovozce zkapalněného zemního plynu. Energetická soběstačnost Japonska je asi 16 % a z 84 % je závislé na dovozu. Protože se spotřeba energie neustále zvyšuje, vláda se snaží prosazovat politiku efektivního využívání energie.⁴⁴

V následujícím grafu si můžete všimnout, že nejvíce se na spotřebě energie podílí ropa, která tvoří téměř polovinu celkové energetické spotřeby. Oproti roku 1970, kdy ropa tvořila 80 % celkové spotřebované energie, se podíl ropy výrazně snížil. Po ropě má druhý největší podíl uhlí následované zemním plynem. Až na čtvrtém místě je jaderná energie s 11 %.

⁴³ Ekonomická charakteristika země - Infrastruktura [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-01-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/#sec7>>.

⁴⁴ Background [online]. U. S. Energy Information Administration [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Japan/Background.html>>.

Obrázek 1: Struktura energetické spotřeby Japonska v roce 2007

Zdroj: Background [online]. U. S. Energy Information Administration [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Japan/Background.html>>.

V roce 2009 spotřebovalo Japonsko 4,4 milionů barelů ropy každý den. To z něj dělá třetího největšího spotřebitele ropy ve světě, hned po USA a Číně. Od roku 2005 však spotřeba ropy v Japonku klesá každý rok. To je způsobeno především náhradou ropy levnějším a k přírodě šetrnějším palivem, stárnutím populace a vládou podporovaným šetrným využíváním zdrojů. Japonsko nemá téměř žádná vlastní naleziště ropy a proto ji musí dovážet ze zahraničí. Největšími dovozci ropy jsou země Blízkého východu, které tvoří až 80 % celkového dovozu ropy do Japonska.⁴⁵

Na území Japonska se nachází malé zásoby zemního plynu. Největší zdroje jsou v Yufutsu na Hokkaidu a na Iwafune-Okí v prefektuře Niigata. I přes tyto naleziště musí Japonsko 96 % zemního plynu dovážet. Japonsko je největším světovým dovozcem zkapalněného zemního plynu, kterého dováží cca 40 % z celkové světové produkce zemního plynu. Největšími dovozci jsou Indonésie, Austrálie, Malajsie, Katar a Rusko.⁴⁶

⁴⁵ Oil [online]. U. S. Energy Information Administration [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Japan/Oil.html>>.

⁴⁶ Natural Gas [online]. U. S. Energy Information Administration [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Japan/NaturalGas.html>>.

Přibližně polovina primární energie se využije na výrobu elektrické energie. V roce 2008 činily podíly elektrické energie: 67 % klasická tepelná energetika, 24 % jaderná energie, 7 % vodní energie a 2 % ostatní. V zemi je asi 52 větších elektráren, jejichž palivem je uhlí, zemní plyn a ropné deriváty. Do roku 2020 plánuje vláda postavit dalších 5 uhelných elektráren. V Japonsku se nachází největší počet jaderných reaktorů na světě. V 17 lokalitách se nachází 54 jaderných reaktorů, další 3 jsou ve výstavbě a 12 je ve fázi přípravy. Také se na území nachází 44 vodních elektráren.⁴⁷

Vláda každé tři roky vypracovává Strategický energetický plán. Poslední plán je z roku 2010. V tomto plánu vláda zvažuje rozšíření jaderné energie a technologií šetrných k životnímu prostředí v následujících dvou desetiletích. Vláda chce do roku 2030 zvýšit energetickou soběstačnost ze současných 16 % až na 70 %, zvýšit efektivnost spotřeby energie v průmyslu a snížit emise skleníkových plynů. Těchto cílů se má dosáhnout pomocí rozšíření vodních, větrných a geotermálních elektráren, postavením 14 nových jaderných elektráren, snížením používání fosilních paliv a rozšířením elektrické a plynové rozvodné sítě.⁴⁸

⁴⁷ Electricity [online]. U. S. Energy Information Administration [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Japan/Electricity.html>>.

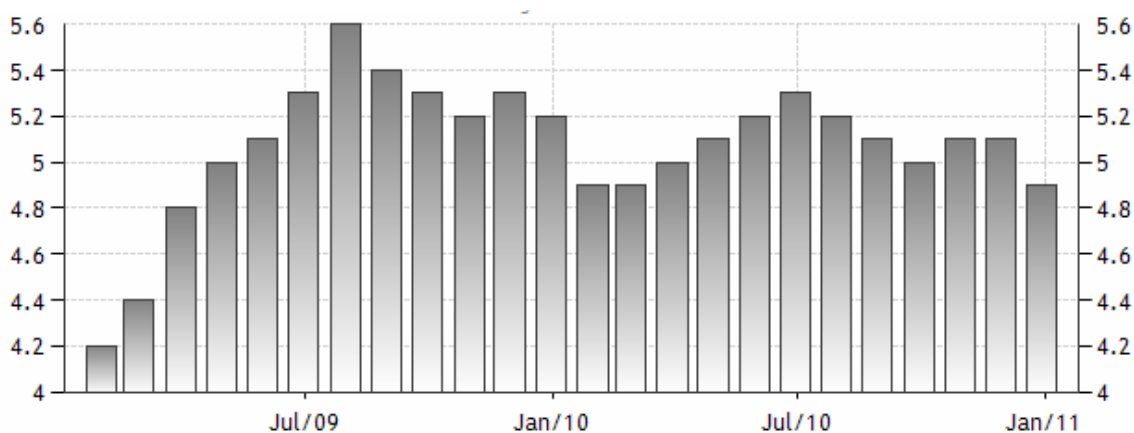
⁴⁸ Strategic Energy Plan Of Japan [online]. Ministry of Economy, Trade and Industry, Japan [cit. 2011-02-05]. s. 2-4. Dostupné z WWW: <http://www.meti.go.jp/english/press/data/pdf/20100618_08a.pdf>.

3 Základní makroekonomické ukazatele

Základní makroekonomické ukazatele, jako jsou nezaměstnanost, HDP, inflace a úroková míra, ukazují jak si daná ekonomika stojí. I přes problémy, které japonská ekonomika zažívá v posledních letech, se stále většina daných ukazatelů drží na přední úrovni mezi rozvinutými ekonomikami.

3.1 Nezaměstnanost

Japonsko má velmi specifický přístup k zaměstnanosti, který se opírá o tři základní pilíře. Těmito pilíři jsou celoživotní zaměstnání (Lifetime Employment) u jedné firmy, mzdy založené na věku (Seniority-based Wages) a sjednocení se s podnikem (Enterprise-based Unionism). Tento systém velmi pomohl Japonsku v poválečné obnově a byl jedním z důvodů silného ekonomického růstu. Nyní ho stále mnoho lidí považuje za ideální. Ekonomická situace Japonska se však změnila a společností, které stále používají tento „japonský styl“ managementu, ubývá a začínají být vzácností.⁴⁹

Obrázek 2: Vývoj míry nezaměstnanosti od února 2009 do ledna 2011

Zdroj: Japan Unemployment Rate [online]. Trading Economics [cit. 2011-02-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.tradingeconomics.com/Economics/Unemployment-Rate.aspx?Symbol=JPY>>.

V primárním průmyslu se poměr zaměstnaných snížil z 41,1 % v roce 1955 na 4,1 % v roce 2005, v sekundární sféře se poměr změnil z 23,4 % na 26,1 %. Ve stejném období se změnil poměr pracujících také v terciální sféře z 38,2 % na 67,2 %. Mění se také roční

⁴⁹ Japan Fact Sheet – Employment [online]. Web Japan Org. [cit. 2011-02-19]. s. 1-2. Dostupné z WWW: <http://web-japan.org/factsheet/en/pdf/e39_employment.pdf>.

pracovní doba. V roce 1985 činila roční pracovní doba 2 110 hodin a v roce 2008 už jen 1 800 hodin. Ženy se na celkové pracovní síle v roce 2008 podílely 41,5 %, i když jejich průměrná mzda dosahuje jen kolem 67,8 % průměrné mzdy mužů.⁵⁰

Japonsko mělo vždy jednu z nejnižších měr nezaměstnanosti mezi rozvinutými ekonomikami. V 90. letech se pohybovala kolem 3%. V několika posledních letech však míra nezaměstnanosti postupně roste a v červnu 2009 dosáhla 5,6 %, což je dosavadní rekord. Nejhuře jsou zasaženi mladí lidé, u nichž je míra nezaměstnanosti 8,7 % ve věkové skupině 15 až 24 let a 6,6 % ve věkové skupině 25 až 34 let.⁵¹

Tab. 3: Srovnání míry nezaměstnanosti

Rok	Japan	USA	Kanada	Korea	Austrálie	EU 27 zemí	Německo	U.K.	Rusko
2003	5,3	6,0	7,6	3,6	5,9	9,0	9,3	5,1	8,6
2004	4,7	5,5	7,2	3,7	5,4	9,1	9,8	4,8	8,3
2005	4,4	5,1	6,8	3,7	5,0	8,9	10,7	4,8	7,7
2006	4,1	4,6	6,3	3,5	4,8	8,2	9,8	5,4	7,1
2007	3,9	4,6	6,0	3,2	4,4	7,2	8,4	5,3	6,2
2008	4,0	5,8	6,1	3,2	4,2	7,1	7,3	5,7	6,4
2009	5,1	9,3	8,3	3,6	5,6	9,0	7,5	7,7	8,4

Zdroj: Employment and Labour Markets: Key Tables from OECD [online]. OECD iLibrary, 2011 [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <http://www.oecd-ilibrary.org/employment/unemployment-rate_20752342-table1>.

Tabulka č. 3 ukazuje, že i přes růst míry nezaměstnanosti, stále je v Japonsku jedna z nejnižších. Z vybraných států je dokonce na druhém místě, hned za Koreou. Míra nezaměstnanosti v Evropské unii je téměř dvojnásobná.

⁵⁰ Japan Fact Sheet – Employment [online]. Web Japan Org. [cit. 2011-02-19]. s. 1-2. Dostupné z WWW: <http://web-japan.org/factsheet/en/pdf/e39_employment.pdf>.

⁵¹ Japan Fact Sheet – Employment [online]. Web Japan Org. [cit. 2011-02-19]. s. 4. Dostupné z WWW: <http://web-japan.org/factsheet/en/pdf/e39_employment.pdf>.

Tab. 4: Rozložení zaměstnanosti a HDP na jednotlivé sektory (%)

Rok	Zaměstnané osoby			Hrubý domácí produkt (HDP)		
	Primární sektor	Sekundární sektor	Terciální sektor	Primární sektor	Sekundární sektor	Terciální sektor
1955	41,1	23,4	35,5	19,3	33,7	47,0
1960	32,7	29,1	38,2	12,8	40,8	46,4
1970	19,3	34,0	46,7	5,9	43,2	50,9
1980	10,9	33,7	55,4	3,5	36,2	60,3
1990	7,7	33,3	59,0	2,4	35,4	62,2
2000	5,8	29,7	64,5	1,7	28,5	69,8
2005	4,8	27,5	67,7	1,5	26,8	71,7
2006	5,1	17,4	77,5	1,6	19,2	79,2
2007	5,2	17,3	77,5	1,3	19,3	79,4
2008	5,1	17,1	77,8	1,4	18,7	79,9

Zdroj: Industrial Structure [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-02-15]. Dostupné z WWW: <http://www.stat.go.jp/english/data/handbook/c03cont.htm#cha3_3>., Economic Environment (S234-01_e.doc) [online]. World Trade Organization [cit. 2011-03-10]. s. 1-4. Dostupné z WWW: <http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s243_e.zip>.

3.2 Hrubý domácí produkt (HDP)

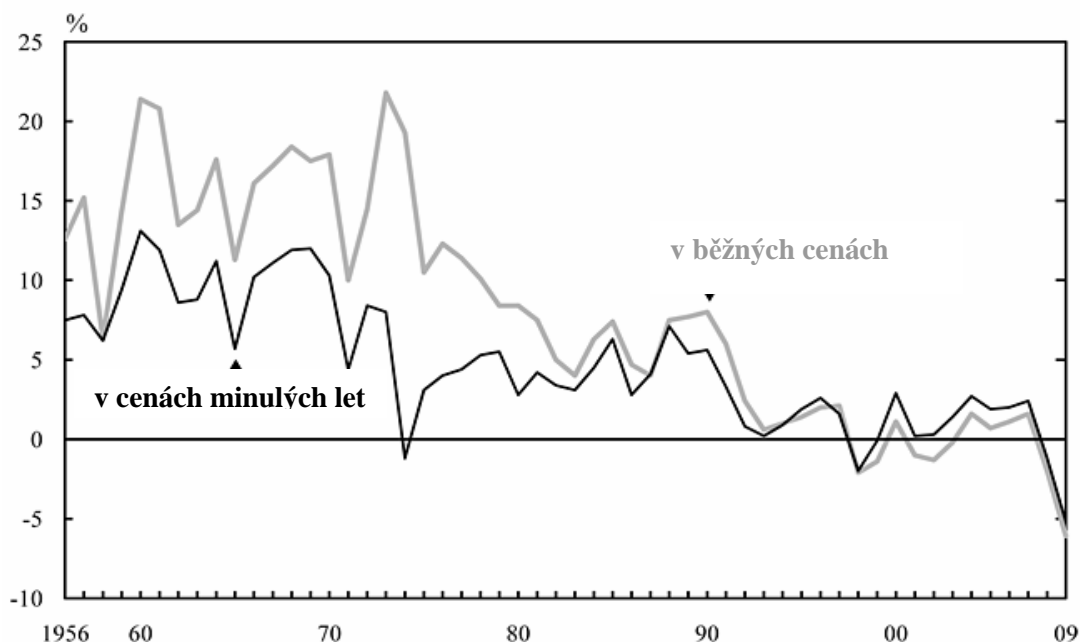
Domácí produkt je základním ukazatelem výkonnosti ekonomiky. Většina ekonomů pracuje s hrubým domácím produktem, protože je poměrně těžké určit hodnotu opotřebení a tedy čistý domácí produkt.⁵² Proto se i tato práce bude zabývat jen hrubým domácím produktem.

V letech 1950–1973 rostla japonská ekonomika kolem 10 % ročně a byla jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik mezi vyspělými zeměmi. V sedmdesátých letech se začalo tempo růstu japonské ekonomiky postupně snižovat a od devadesátých let ekonomika stagnuje. V letech 2002–2007 se růst HDP pohyboval průměrně kolem 1,8 % ročně, což tvoří nejdelší období růstu v japonské poválečné historii.⁵³ V letech 2008 a 2009 došlo k reálnému poklesu HDP ve výši 1 % v roce 2008 a 5 % v roce 2009. Japonský podíl na světovém HDP klesl z 14,3 % v roce 1990 na 8,9 % v roce 2008 a mezinárodní konkurenceschopnost země spadla z prvního místa v roce 1990 na 27. místo v loňském roce. Mezi roky 2000–2008 spadlo Japonsko z třetího na 23. místo v IMF hodnocení HDP

⁵² HOLMAN, R., *Ekonomie*, s. 422-427.

⁵³ Economic Environment (S234-01_e.doc) [online]. World Trade Organization [cit. 2011-03-10]. s. 1-4. Dostupné z WWW: <http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s243_e.zip>.

na osobu.⁵⁴ Díky všem těmto ukazatelům a jejich poklesům v loňském roce předstihla Japonsko Čína a stala se tak druhou nejvýkonnější ekonomikou světa. Japonsko je nyní až na třetím místě.

Obrázek 3: Míra růstu HDP

Zdroj: Economic Development [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW: http://www.stat.go.jp/english/data/handbook/c03cont.htm#cha3_1.

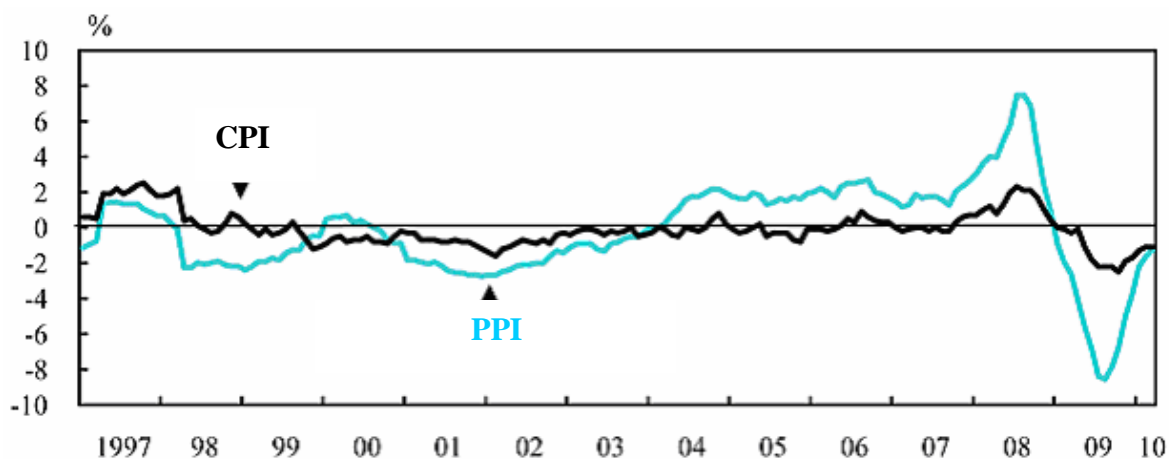
Největší podíl na tvorbě HDP má v Japonsku terciální sféra ekonomiky, která produkuje cca 80 % HDP, což potvrzuje Japonsko jako jednu z nejvyspělejších ekonomik. Přibližně 18,5 % HDP tvoří průmyslová výroba a méně než 1,5 % připadá na primární sféru (zemědělství, rybolov a lesnictví, těžba nerostných surovin). Pro srovnání v roce 1955 byl podíl primární sféry na HDP 19,2 %, sekundární 33,7 % a terciální sféry 47 %.⁵⁵

⁵⁴ NAKAMOTO, M. *Need to tap fresh sources of dynamism*. Financial Times Special Report – Investing in Japan. 2011, č. 5, s. 3. ISSN 0307-1766.

⁵⁵ Industrial Structure [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-02-15]. Dostupné z WWW: http://www.stat.go.jp/english/data/handbook/c03cont.htm#cha3_3.

3.3 Inlace

Pro měření inflace se používají cenové indexy. Nejpoužívanějšími cenovými indexy jsou deflátor HDP, index spotřebitelských cen (CPI) a index cen výrobců (PPI).⁵⁶ Tato práce zmíní všechny tři tyto ukazatele.

Obrázek 4: Vývoj indexu spotřebitelských cen a indexu cen výrobců

Zdroj: Prices [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-01-30].

Dostupné z WWW: <http://www.stat.go.jp/english/data/handbook/c13cont.htm#cha13_2>.

Japonsko má relativně stabilní cenovou hladinu a v mezinárodním srovnání patří mezi země s nejvyšší cenovou úrovní spotřebitelských cen zboží a služeb na světě. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky na svých internetových stránkách uvádí, že „Tokio a Osaka patří tradičně k nejdražším městům světa s cenovou úrovní výrazně převyšující nejen průměr vyspělých zemí, ale i ostatní nadprůměrně drahé lokality.“⁵⁷ V 90. letech, kvůli recesi, se začala v Japonsku projevovat tendence k deflaci. I přes snahy vlády se nedaří deflaci čelit.

V letech 2006–2008 se japonský index spotřebitelských cen dostal do kladných čísel, ale hned v následujícím roce opět propadl. Vývoj indexu cen výrobců je na tom trochu lépe a v kladných hodnotách se pohyboval od roku 2004 do 2008, ale v roce 2009 velmi propadl

⁵⁶ HOLMAN, R., *Ekonomie*, s. 430-431.

⁵⁷ Ekonomická charakteristika země [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/japonsko/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.

a ocitl se až na hodnotě -8 %. Deflátor HDP, který je z daných ukazatelů nejkomplexnější, se v posledních pěti letech pohybuje v průměru kolem -1 %.

3.4 Měnový kurz

V posledních letech japonský jen vůči americkému dolaru postupně posiluje. Roku 2005 byl průměrný roční kurz 110,2 jenů za 1 dolar. V dubnu 2011 se pohybuje průměrně kolem 84 jenů za 1 dolar. Změna za posledních 5 let je -30,4 %.

Obrázek 5: Vývoj měnového kurzu japonského jenu k americkému dolaru za 5 let

Zdroj: Kurz amerického dolaru a jenu [online]. Finanční centrum [cit. 2011-03-30]. Dostupné z WWW:

<<http://openiazoch.zoznam.sk/produkty/me/cross.asp?TID=MEUSD&CID=MEJPY&period=7#>>.

3.5 Úroková míra

Úrokové míry v Japonsku jsou jedny z nejnižších ve světě. Kvůli hospodářské recesi přistoupila v únoru 1999 japonská centrální banka po dohodě s vládou k zavedení nulové úrokové sazby. Díky tomu poskytovala centrální banka komerčním bankám krátkodobé peněžní zdroje na refinancování za nulový úrok. V červnu 2006 byla politika nulového úroku zrušena a úroková míra se zvedla z 0 % na 0,25 %. Změnila se také diskontní sazba z 0,1 % na 0,4 % a v roce 2007 na 0,75 %. Na konci roku 2009 byla diskontní sazba japonské centrální banky 0,3 %.⁵⁸

⁵⁸ Japan Fact Sheet – Economy [online]. Web Japan Org. [cit. 2010-11-02]. s. 3-4. Dostupné z WWW: <http://web-japan.org/factsheet/en/pdf/e04_economy.pdf

Tab. 5: Základní makroekonomické ukazatele

	2005	2006	2007	2008	2009
HDP nominální (mld. USD)	4 553	4 376	4 379	5 577	5 078
HDP na obyvatele (USD)	35 633,0	34 150,3	34 267,8	38 271,3	39 740,3
HDP (% změna)	1,9	2,0	2,4	-1,2	-5,2
Míra nezaměstnanosti	4,4	4,1	3,9	4,0	5,1
Index spotřebitelských cen	-0,3	0,3	0,0	1,4	-1,4
HDP deflátor	-1,2	-0,9	-0,7	-0,8	-1,0
Úroková míra	0,1	0,4	0,8	0,3	0,3
Měnový kurz (USD/JPY)	110,2	116,3	117,8	103,3	93,5

Zdroj: Annual Revision of GDP for 2009FY [online]. Cabine Office, Government of Japan [cit. 2011-02-02]. Dostupné z WWW: < www.esri.cao.go.jp/jp/sna/h21-kaku/101209.pdf>, Economic Environment (S234-01_e.doc) [online]. World Trade Organization [cit. 2011-03-10]. s. 1-4. Dostupné z WWW: <http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s243_e.zip>.

4 Finanční a daňový sektor

V této části se bude práce věnovat finanční situaci japonské ekonomiky. Zaměří se především na sestavení vládního rozpočtu, platební bilance a daňového systému.

4.1 Státní rozpočet

Japonský státní rozpočet je sestavován na fiskální rok, který začíná 1. dubna a končí 31. března následujícího roku. Dolní sněmovna předává po schválení státní rozpočet Horní sněmovně. Státní rozpočet vstupuje v platnost, i přes neschválení Horní sněmovnou, do 30 dnů po schválení Dolní sněmovnou. Japonský státní rozpočet se vyznačuje častým přijímáním tzv. dodatečných rozpočtů, které jsou většinou schvalovány ve druhé polovině rozpočtového roku a zajišťují navýšení původního rozpočtu. V tabulce číslo 6 si můžeme všimnout vývoje japonského státního rozpočtu v posledních letech. Uvedené údaje udávají informace o původních rozpočtech (bez vlivu dodatečných rozpočtů).

Tab. 6: Státní rozpočet Japonska 2005 - 2010

Rozpočtový rok	Výdaje USD (mld.)	Příjmy USD (mld.)	Schodek USD (mld.)
2005	947,10	538,21	408,89
2006	947,22	590,99	356,23
2007	985,50	683,23	302,27
2008	987,16	685,84	300,96
2009	1 051,94	656,13	395,82
2010	1 096,99	570,43	526,57

Zdroj: Highlights of the Budget for FY2011 [online]. Ministry of Finance [cit. 2010-12-28]. s. 1-2. Dostupný z WWW: <<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2011/e20101224a.pdf>>.

V posledních letech se Japonsko potýká s výrazným státním dluhem. Důvodem jsou opakované a rostoucí schodkové rozpočty. Na počátku 90. let se vládě po 15 letech podařilo zbavit se státního dluhu. V roce 1994 však v důsledku snížení daní musela vláda opět vydat dluhopisy k pokrytí schodku státního rozpočtu. V dalších letech pokračovala ve schodkovém rozpočtu a v současné době je státní dluh Japonska na úrovni 220 % HDP. To je nejvíce ze zemí OECD.⁵⁹ V březnu 2010 schválila vláda dosud rekordní rozpočet

⁵⁹ *Finanční a daňový sektor – Platební bilance [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-financni-a-danovy-sektor/5/1000424/#sec1>>.*

92,3 biliony jenů (1 097 mld. USD) na fiskální rok 2010 (od 1. 4. 2010 do 31. 3. 2011) a nedávno schválila vláda rozpočet na fiskální rok 2011, který je ještě vyšší. Výše nového rozpočtu je 92,41 biliony jenů (1 098 mld. USD) a na jeho krytí vydá vláda dluhopisy ve výši 44,3 bilionů jenů (526,6 mld. USD).⁶⁰

Tab. 7: Základní struktura výdajů na rok 2011 (srovnání s rokem 2010)

Výdaje		
Kapitola	2010 USD (mld.)	2011 USD (mld.)
Všeobecná kapitola	635,92	643,05
sociální zabezpečení	324,50	341,14
věda a vzdělání	66,56	65,38
obrana	57,05	57,05
veřejné práce	68,94	58,24
Dotace místním samosprávám	208,01	199,69
Splácení státního dluhu	244,86	256,75
Celkem	1 605,84	1 621,30

Zdroj: Highlights of the Budget for FY2011 [online]. Ministry of Finance [cit. 2010-12-28]. s. 1-2. Dostupný z WWW: <<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2011/e20101224a.pdf>>.

V rozpočtu na rok 2011 došlo oproti předchozímu roku k drobnému navýšení výdajů na sociální zabezpečení o 5,3 % a také výdajů na splácení státního dluhu. Naopak se nepatrně snížily výdaje na vědu a vzdělání o 1,4 %, veřejné práce 13,8 % a na dotace místním samosprávám. Příjmy z daní a poplatků na rok 2011 se zvýšily a oproti tomu se snížily nedaňové příjmy.⁶¹

Tab. 8: Základní struktura příjmů na rok 2011 (srovnání s rokem 2010)

Příjmy		
Kapitola	2010 USD (mld.)	2011 USD (mld.)
Daně a poplatky	444,55	486,15
Nedaňové příjmy	125,99	85,58
Státní dluhopisy	526,57	526,57
Celkem	1 097,11	1 098,30

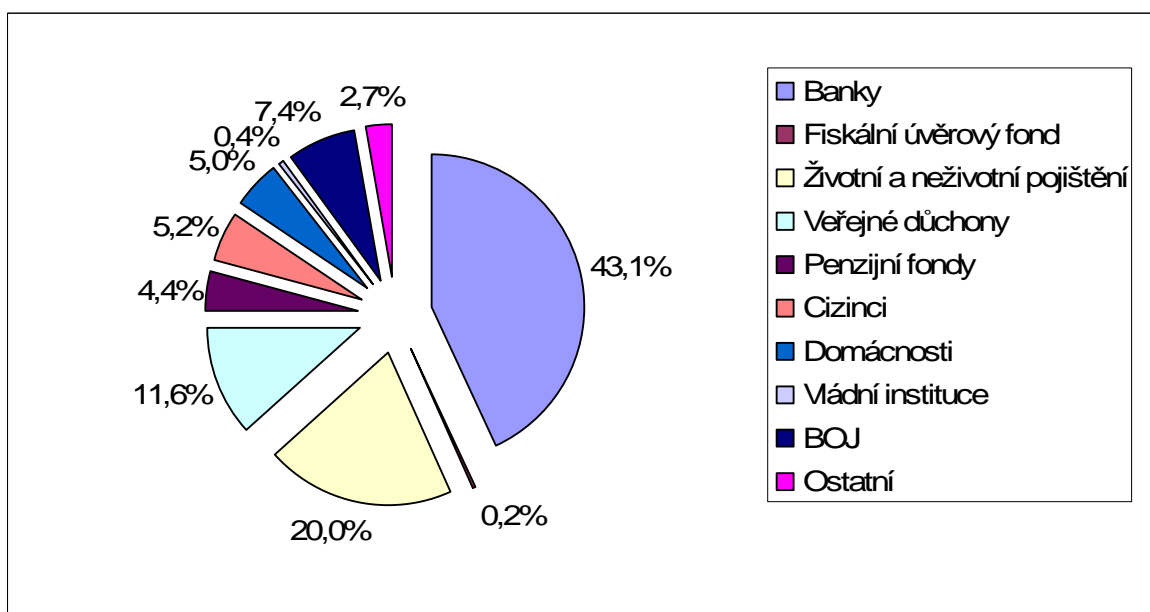
Zdroj: Highlights of the Budget for FY2011 [online]. Ministry of Finance [cit. 2010-12-28]. s. 1-2. Dostupný z WWW: <<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2011/e20101224a.pdf>>.

⁶⁰ Highlights of the Budget for FY2011 [online]. Ministry of Finance [cit. 2010-12-28]. s. 1-2. Dostupný z WWW: <<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2011/e20101224a.pdf>>.

⁶¹ Highlights of the Budget for FY2011 [online]. Ministry of Finance [cit. 2010-12-28]. s. 1-2. Dostupný z WWW: <<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2011/e20101224a.pdf>>.

4.1.1 Držitelé státních dluhopisů

V současnosti tvoří státní dluhopisy téměř polovinu příjmů do státního rozpočtu. Proto je velmi důležité zajistit jejich stabilitu. Té se Japonsko snaží dosáhnout diverzifikací. Více než polovina z celkové hodnoty dluhopisů je držena japonskými finančními institucemi, např. bankami. Vláda se snaží dluhopisy nabízet i v rámci životních pojišťoven a penzijních fondů, protože zde zůstávají investoři stabilní poměrně dlouhodobě. Žádoucí jsou také zahraniční investoři, protože mají jiné investiční chování než domácí finanční instituce, takže při změnách v Japonsku, narozdíl od tamějších držitelů, zůstávají také celkem stálí.⁶²

Obrázek 6: Držitelé státních dluhopisů

Zdroj: Diversification of JGB Products and Investor Base [online]. Ministry of finance, 2010 [cit. 2011-04-10]. s. 1. Dostupné z WWW: http://www.mof.go.jp/english/jgbs/publication/debt_management_report/2010/saimu01-3.pdf.

4.2 Platební bilance

Platební bilance ukazuje, jaké platební transakce proběhly mezi japonskou ekonomikou a zahraničím v určitém roce. Skládá se ze tří částí: běžný účet, finanční účet a změna devizových rezerv. Běžný účet platební bilance je tvořen převážně platbami za dovoz a

⁶² Diversification of JGB Products and Investor Base [online]. Ministry of Finance, 2010 [cit. 2011-04-10]. s. 1. Dostupné z WWW: http://www.mof.go.jp/english/jgbs/publication/debt_management_report/2010/saimu01-3.pdf.

vývoz zboží a služeb. Finanční účet (dříve kapitálový) představuje dovoz a vývoz kapitálu. Platební bilance musí být vždy účetně vyrovnaná. K tomu slouží devizové rezervy. Pokud schodek běžného účtu není pokryt přebytkem finančního, musí se čerpat devizové rezervy.⁶³

Běžný účet platební bilance dosahuje dlouhodobě kladné hodnoty zásluhou vysoce kladné obchodní bilance. Vývozy v roce 2009 byly 643,90 bil. dolarů a z toho 57,95 % dané hodnoty tvořily vývozy do Asie, 21,62 % vývozy do Severní Ameriky a 14,66 % vývozy do Evropy. Nejvíce zboží exportuje Japonsko do Číny (18,9 %) a do USA (16,12 %). Do České republiky vyvezlo Japonsko v roce 2009 zboží za 1 878 mld. dolarů, což tvoří 0,29 % z celkového exportu Japonska.⁶⁴ Celkové dovozy do Japonska v roce 2009 byly 612,10 bil. dolarů a z toho 61,52 % tvořil dovoz zboží z Asie (Čína 22,21 %, Korea 3,98 %), 13,33 % ze Severní Ameriky a 13,92 % z Evropy (Česká republika 0,08 %).⁶⁵

Tabulka č. 10 ukazuje, že v roce 2007 přesáhla hodnota běžného účtu hranici dvaceti bilionů a i když poté dva roky klesala, v roce 2010 se opět zvýšila. Oproti tomu finanční účet je dlouhodobě záporný. Důvodem jsou vysoké zahraniční investice. V roce 2010 dosáhl přebytek na běžném účtu hodnoty 203 mld. dolarů.

⁶³ HOLMAN, R., *Ekonomie*, s. 452.

⁶⁴ Exports by Principal Country of Origin [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-03-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.stat.go.jp/data/nenkan/zuhyou/y1501000.xls>>.

⁶⁵ Imports by Principal Country of Origin [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-03-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.stat.go.jp/data/nenkan/zuhyou/y1502000.xls>>.

Tab. 9: Platební bilance za roky 2009 - 2010

	2009 (mld. USD)	2010 (mld. USD)	Změny oproti předešlému roku
Běžný účet	157,97	203,02	45,05
vývoz	604,54	759,78	155,24
dovoz	556,52	664,69	108,17
bilance služeb	-22,70	-17,60	5,10
bilance výnosů	146,56	138,36	-8,20
běžné převody	-13,79	-12,84	0,95
Finanční účet	-144,78	-147,63	-2,85
Devizové rezervy	1 050,00	1 090,00	40
Saldo chyb a opomenutí	22,35	-5,11	-27,46

Zdroj: Balance of payment 2010 [online]. Ministry of finance, 2010 [cit. 2011-03-10]. s. 1.
Dostupné z WWW: <<http://www.mof.go.jp/bpoffice/bpdata/pdf/bpcy10.pdf>>.

V roce 2004 se finanční účet ocitl v kladných hodnotách, ale následující roky už byl opět záporný. V letech 2003 a 2004 se poprvé po třiatváceti letech dostal finanční a kapitálový účet do kladných hodnot. Důvodem byly mohutné intervence centrální banky. Tyto intervence vedly také k nárůstu devizových rezerv, které v roce 2008 poprvé přesáhly hodnotu 1 000 mld. USD.⁶⁶

Tab. 10: Vývoj platební bilance 2004 - 2010

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Běžný účet (mld. USD)	221,09	217,52	235,35	294,78	192,56	158,09	203,26
Finanční (kapitálový) účet (mld. USD)	17,83	-166,41	-147,39	-267,44	-231,78	-150,96	-152,15
Devizové rezervy (mld. USD)	844	846	895	973	1 030	1 049	1 089

Zdroj: Balance of payment 2010 [online]. Ministry of finance, 2010 [cit. 2011-03-10]. s. 3.
Dostupné z WWW: <<http://www.mof.go.jp/bpoffice/bpdata/pdf/bpcy10.pdf>>.

4.3 Zahraniční zadluženost

Zahraniční zadluženost vyjadřuje dluh země vůči zahraničí. Nejedná se však čistě jen o dluh dané země jako celku, ale i o dluhy domácích osob vůči osobám zahraničním.

⁶⁶ *Finanční a daňový sektor – Platební bilance [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-financni-a-danovy-sektor/5/1000424/#sec2>>.*

V zahraničí si nepůjčují jen vlády na krytí schodku státního rozpočtu, ale vypůjčují si tam také soukromé firmy.⁶⁷

Tab. 11: Japonská zahraniční aktiva a pasiva (mld. USD)

	Aktiva		Pasiva	
	2009 září	2010 září	2009 září	2010 září
Přímé investice	815,99	787,83	232,14	218,11
Portfoliové investice	2 948,57	3 246,29	1 654,46	1 723,29
Ostatní investice	1 484,73	1 550,70	1 501,49	1 631,40
Reservní aktiva	1 123,02	1 099,01	0	0
Celkem	6 372,31	6 683,83	3 388,09	3 572,80

Zdroj: Foreign Debt 2010 [online]. Ministry of Finance [cit. 2010-3-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.mof.go.jp/houkoku/2212a.htm>>.

Při porovnání zahraničních aktiv a pasiv se ukazuje, že v září 2010 i 2009 bylo Japonsko čistým věřitelem a jeho věřitelská pozice v roce 2009 byla téměř 3 bil. dolarů a v následujícím roce 3,11 bil. dolarů. V tabulce č. 11 jsou rozepsány jednotlivé složky zahraničních aktiv a pasiv. Největší položkou jsou portfoliové investice, do kterých patří např. majetkové cenné papíry (Equity Securities), dluhopisy a směnky (Bonds and Notes) a nástroje peněžního trhu (Money Market Instruments). Dále je možné si všimnout ostatních investic, do kterých se řadí úvěry (Loans), obchodní úvěry (Trade Credits), oběživo a vklady (Currency and Deposits).

Následující tabulka ukazuje, jak je zahraniční dluh Japonska rozdělen do několika sektorů. Největší částky si půjčily banky, následuje veřejný sektor (tedy vlády), ostatní sektory a nejmenší položkou jsou mezifiremní půjčky.

⁶⁷ HOLMAN, R., *Ekonomie*, s. 457.

Tab. 12: Hrubý zahraniční dluh Japonska

	2009 září (mld. USD)	2010 září (mld. USD)
Veřejný sektor - vláda	758,83	828,01
Banky	1 096,99	1 154,05
Ostatní sektory	461,79	526,57
Přímé investice - mezifiremní půjčky	46,12	38,16
Celkem	2 363,73	2 546,79

Zdroj: Foreign Debt 2010 [online]. Ministry of Finance [cit. 2010-3-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.mof.go.jp/houkoku/2212a.htm>>.

4.4 Bankovní systém

Všechny japonské banky jsou sdruženy v Japonské bankovní asociaci. Centrální bankou je Bank of Japan (BOJ), která je nezávislou organizací zodpovídající se pouze parlamentu. V březnu 2008 byl jmenován současný guvernér BOJ Masaaki Shirakawa. Důležitou finanční institucí byla v Japonsku také pošta Japan Post. Ta však byla v roce 2007 privatizována a rozdělena do dvou organizací – Japan Post Bank Co. a Japan Post Insurance Co. Bankovní systém dále tvoří několik specifických vládních organizací, např. Japonská rozvojová banka, Japonská banka pro mezinárodní spolupráci apod.⁶⁸

Soukromé finanční instituce můžeme rozřadit do tří kategorií. Těmito kategoriemi jsou Banky, Kooperativní finanční instituce a Pojišťovací organizace. Pojišťovací organizace se dělí na životní a ostatní pojišťovny. Banky můžeme roztrždit na:

- městské banky (6),
- regionální banky (64),
- banky poskytující dlouhodobé úvěry (44),
- úvěrové banky (19),

⁶⁸ Principal [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/principal/index.html>>.

- zahraniční banky (61),
- ostatní banky (14).

Na japonském finančním trhu hrají banky dominantní roli, jejich podíl na celkových fondech činí 64,9 % a na úvěrech 64,2 %.⁶⁹

Základní dělení Kooperativních finančních institucí je:

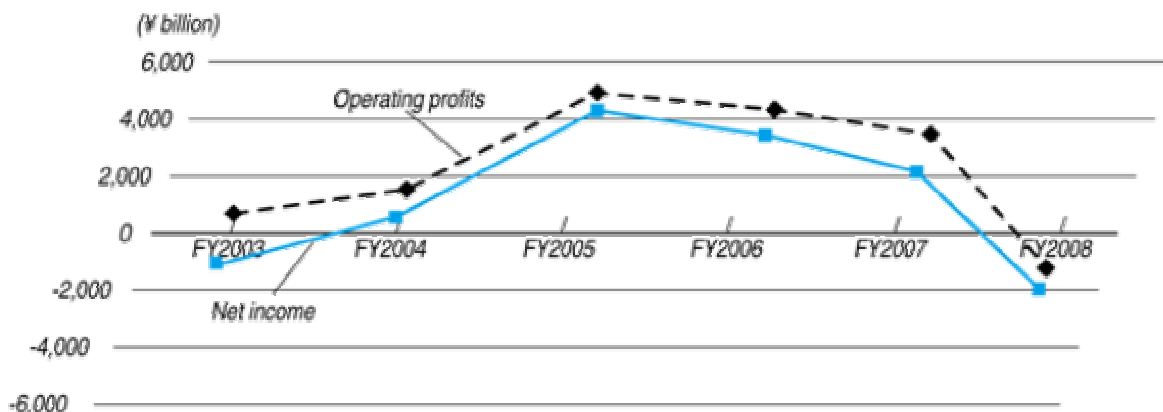
- Central Shinkin Bank,
- Shinkumi Federal Bank,
- Rokinren Bank,
- Narinchukin Bank.⁷⁰

V červnu 2009 zveřejnila Japonská bankovní asociace prohlášení Všechny banky (All Banks) na fiskální rok končící v květnu 2009. Toto finanční prohlášení se týkalo 126 domácích bank včetně šesti městských bank, čtyřiačtyřiceti bank poskytujících dlouhodobé úvěry, čtyřiašedesáti regionálních bank, sedmi úvěrových a dvou ostatních bank. Provozní zisk těchto bank byl za daný rok -19,13 bil. dolarů, oproti tomu za rok 2007 byl provozní zisk 41 bil. dolarů. Za tento pokles zisku do ztráty je odpovědné ekonomické zpomalení, které se projevilo poklesem čistého obchodního zisku a navýšením výdajů spojených s úvěry. Toto selhání zaznamenalo pět bank zvýšením zisků, třiapadesát bank snížením zisků a pětšedesát bank ztrátou.⁷¹

⁶⁹ Principal [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/principal/index.html>>.

⁷⁰ Principal [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/principal/index.html>>.

⁷¹ Financial Statement [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/financial_statement/index.html>.

Obrázek 7: Provozní zisk a čisté příjmy z All Banks

Zdroj: Financial Statement [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/financial_statement/index.html>.

Banky a všechny finanční instituce se musí řídit Obchodním zákoníkem (Commercial Code) a jednat podle Zákona o bankách (Banking Act). Tento zákon byl v Japonsku přijat v roce 1927 a přepracován v roce 1981. V říjnu 2005 byl přezkoumán a byly vynechány části o úplně vlastněných dceřinných společnostech (Wholly-owned Subsidiaries).⁷² Dohled nad bankami dříve provádělo Ministerstvo financí. Dnes ale nemá Ministerstvo nad finančními institucemi žádnou pravomoc a dohlíží na ně Agentura finančních služeb (Financial Services Agency).⁷³

V důsledku těžkostí vyvolaných světovou finanční krizí sestavila vláda v říjnu 2008 Opatření proti potížím v denním životě lidí (Measures to Counter Difficulties in People's Daily Lives). Některá z opatření, která se později snažila vláda uskutečnit, byla např. větší zveřejňování informací, snížení úrokové sazby a dodání finančních prostředků na krátkodobý finanční trh.⁷⁴

⁷² Banking Businesses [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/banking_businesses/>.

⁷³ Banking Regulation [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/banking_regulation/index.html>.

⁷⁴ Changing Banking Industry – Measures for Stabilizing the Financial System [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/changing/#Stabilizing>>.

4.5 Daňový systém

Daňový systém v Japonsku je poněkud složitější než v České republice, protože v Japonsku se všechny druhy daní dělí na daně národní a daně místní samosprávy. Daňové období je od 1. ledna do 31. prosince.⁷⁵

4.5.1 Daň z příjmu

Daň z příjmu se dělí:

- daň z příjmu pro jednotlivce,
- daň z příjmu pro společnosti.

Pro jednotlivce je národní daň z příjmu progresivní a pohybuje se od 5 % do 40 %.⁷⁶ V roce 2007 byla přijata daňová reforma, která změnila daňové zatížení. Zvýšila se prefekturní daň ze 3 % na 4 % a ustanovila se jednotná obecní daň ve výši 6 %. Pro fyzické osoby je v Japonsku jedno z nejvyšších daňových zatížení na světě, které může dosáhnout v souhrnu až 50 % příjmů. K této dani je však nutné ještě připočítat odvody na sociální a zdravotní pojištění, které činí 12 %. Celkem z příjmů vyšších než 18 mil. jenů musí fyzické osoby odvést 62 %. Podíl daní z příjmů fyzických osob činí 32 % ze všech vybraných daní a podíl vybraných daní z příjmů právnických osob je 15,1 %.

Daň z příjmu společností je stanovena ve výši 30 %. K tomu je ale nutné dále připočítat daň z obyvatelstva (Inhabitants Tax) a podnikatelskou daň (Enterprise Tax). Celkem je tedy daňové zatížení právnických osob ve výši 42 %.

4.5.2 Majetkové daně

Do skupiny majetkových daní se řadí daň dědická, darovací, z pozemku, registrační a licenční daň a „razítková daň“ (Stamp Tax). Pro daň dědickou a darovací se daňová sazba pohybuje od 10 % do 50 % podle hodnoty majetku. V roce 2010 se na dědické a darovací

⁷⁵ Japanese Tax System – Corporation Tax [online]. Ministry of Finance Japan [cit. 2011-01-05]. s.5-8. Dostupné z WWW: <http://www.mof.go.jp/english/tax/taxes2010e_b.pdf>.

⁷⁶ Japanese Tax System - Individual Income Tax [online]. Ministry of Finance Japan [cit. 2011-01-05]. s.1-7, 22. Dostupné z WWW: <http://www.mof.go.jp/english/tax/taxes2010e_c.pdf>.

dani vybralo 15,1 mld. dolarů. Podíl dědické a darovací daně je 3,2 % z hodnoty všech vybraných daní.

Registrační a licenční daň se platí při zápisu do oficiálních knih nebo dokumentů. Může se jednat například o registraci majetku, společnosti, patentů a obchodní značky, nebo o převedení vlastnictví, registraci právníků, doktorů apod. Daň je zde většinou stanovena pevnou částkou, u některých případů je stanovena procentní sazba. Razítková daň se vztahuje na osoby, které potřebují potvrdit oficiální dokument jako např. smlouvu na převedení vlastnictví, půjčku apod. Podle hodnoty, která je určena ve smlouvě, je pro daň určena pevná částka.⁷⁷

Další skupinou daní jsou daně spotřební. Do této skupiny patří daň z lihu, tabáku, benzínu, ropy a uhlí, leteckých pohonných hmot, zkapalněného zemního plynu a tonáže motorových vozidel. V roce 2010 bylo na spotřební dani vybráno 114,6 mld. dolarů což činí 24,4 % z hodnoty všech vybraných daní.

Tab. 13: Daně přímé a nepřímé

	Státem vybraná částka v mld. USD	Podíl z celkové částky
Přímé daně	251,16	53,5%
daň z příjmu - fyzické osoby	149,89	32,0%
daň z příjmu - právnické osoby	70,72	15,1%
dědická a darovací daň	15,10	3,2%
ostatní přímé daně	16,17	3,2%
Nepřímé daně	217,88	46,5%
spotřební daň	114,58	24,4%
razítková daň	12,12	2,6%
ostatní nepřímé daně	91,17	19,5%
Celkem	469,04	100,0%

Zdroj: Japanese Tax System – Corporation Tax [online]. Ministry of Finance Japan [cit. 2011-01-05]. s.22. Dostupné z WWW: < http://www.mof.go.jp/english/tax/taxes2010e_b.pdf>.

⁷⁷ Japanese Tax System – Corporation Tax [online]. Ministry of Finance Japan [cit. 2011-01-05]. s.5-8. Dostupné z WWW: < http://www.mof.go.jp/english/tax/taxes2010e_b.pdf>.

4.6 Postavení Japonska ve světovém hospodářství

Časopis Fortune vyhláší každý rok 500 nejúspěšnějších společností z celého světa. V roce 2010 se v žebříčku prvních deseti společností s největšími příjmy na světě umístily dvě japonské společnosti, které se zařadily na páté a šesté místo s celkovými příjmy přesahujícími 200 miliard dolarů. Byly to Toyota Motor a Japan Post Holdings. Celkem se do seznamu pětiset nejúspěšnějších společností dostalo 71 japonských firem. Následující tabulka ukazuje deset japonských společností, které se dostaly do první stovky.⁷⁸

Tab. 14: Deset nejúspěšnějších japonských společností v roce 2010

Pořadí v Japonsku	Společnost	Pořadí ve světě	Město	Příjmy (mil. USD)
1	Toyota Motor	5	Toyota	204,106
2	Japan Post Holdings	6	Tokyo	202,196
3	Nippon Telegraph & Telephone	31	Tokyo	109,656
4	Hitachi	47	Tokyo	96,593
5	Honda Motor	51	Tokyo	92,400
6	Nissan Motor	63	Yokohama	80,963
7	Panasonic	65	Osaka	79,893
8	Sony	69	Tokyo	77,696
9	Nippon Life Insurance	75	Osaka	72,051
10	Toshiba	89	Tokyo	68,731

Zdroje: Global 500, 2010 [online]. Fortune - CNNMoney.com [cit. 2010-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2010/countries/Japan.html>>.

Mezi padesáti největšími bankami světa se podle Global Finance nachází čtyři japonské banky. Nejúspěšnější japonskou bankou ve světě v roce 2009 je banka Mitsubishi UFJ Financial Group nacházející se na sedmém místě a její celková aktiva přesahují 2 000 mld. dolarů. Dále se do skupiny padesáti bank světa dostaly japonské banky Mizuho Financial Group, Sumitomo Financial Group a Norinchukin.⁷⁹

⁷⁸ Global 500, 2010 [online]. Fortune - CNNMoney.com [cit. 2010-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2010/countries/Japan.html>>.

⁷⁹ KEELER, D., World's 50 Biggest Banks 2010 [online]. Global Finance [cit. 2010-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.gfmag.com/tools/best-banks/10619-worlds-50-biggest-banks.html#axzz1JhnJSYkj>>.

Tab. 15: Nejúspěšnější japonské banky v roce 2009

Pořadí v Japonsku	Banka	Pořadí ve světě	Celková aktiva (mld. USD)
1	Mitsubishi UFJ Financial Group	7	2 186
2	Mizuho Financial Group	14	1 637
3	Sumitomo Mitsui Financial Group	23	1 281
4	Norinchukin	34	735

Zdroj: KEELER, D., World's 50 Biggest Banks 2010 [online]. Global Finance [cit. 2010-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.gfmag.com/tools/best-banks/10619-worlds-50-biggest-banks.html#axzz1JhnJSYkj>>.

5 Zahraniční obchod a vztahy

Zahraniční obchod, resp. vývoz a dovoz zboží a služeb, ovlivňuje velikost agregátních výdajů na domácím trhu a tím dále velikost nominálního HDP.⁸⁰

5.1 Historický vývoj zahraničního obchodu

Největší rozmach zahraničního obchodu v Japonsku se váže na poválečnou obnovu a potřebu Japonska kompenzovat vysoké dovozy. To se týká již zmiňovaného nedostatku nerostných surovin. L. Žídek poukazuje na to, že: „pokud v roce 1946 dosahoval jen 13,5 % úrovně roku 1913, pak v roce 1961 již byl na 1 000 %, v roce 1971 5 000 %, v roce 1980 přes 10 000 % a v roce 1989 16 000 %. Jinými slovy dosahoval 160-ti násobku úrovně roku 1913, což je obrovský nárůst, i když musíme vzít v úvahu nízký počáteční objem.“ I přes neustálý nárůst mezinárodního obchodu se Japonsko stále snažilo o ochranu domácího trhu. Ta sice v průběhu let postupně klesala, ale i tak zůstala až dodnes na poměrně vysoké úrovni a stala se proto terčem kritiky ze strany ostatních vyspělých zemí – zejména USA, která má s Japonskem vysoké deficity běžného účtu.⁸¹

Nejvýznamnější oblastí pro japonský zahraniční obchod se stala oblast Asie, kam Japonsko vyváží 54 % celkového exportu a dováží téměř 45 % celkového importu. Od roku 2007 je nejdůležitějším obchodním partnerem Japonska Čína, která se v roce 2009 stala také nejvýznamnější japonskou vývozní destinací. Druhé místo v důležitosti pro japonskou ekonomiku a obchod jsou Spojené státy americké. Ty si dlouho udržovaly vedoucí pozici. V roce 2004 se však poprvé propadly na druhé místo, protože je předběhla Čína (spolu s přičteným obchodem s Hong Kongem). V roce 2007 se dostala poprvé do popředí Čína i bez započítání obchodu s Hong Kongem. Na třetím místě v obchodování jsou země ASEAN a na čtvrtém Evropská unie. Nejdeficitnější platební bilanci vykazuje Japonsko se

⁸⁰ HOLMAN, R., *Ekonomie*, s. 439.

⁸¹ ŽÍDEK, L., *Dějiny světového hospodářství*, s. 240.

zeměmi, které dovážejí energetické suroviny: Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty, Írán, Indonésie a dále Čína.⁸²

Tab. 16: Teritoriální struktura zahraničního obchodu Japonska v roce 2009

Region	Vývoz		Dovoz		Bilance
	Hodnota v mld. USD	index %	Hodnota v mld. USD	index %	Hodnota v mld. USD
Čína	121,72	-21	135,98	-22,9	-14,26
Jižní Korea	52,42	-28,5	24,37	-32,8	28,05
Tchaj-wan	40,41	-28,9	20,33	-24,2	20,09
Hong Kong	35,42	-28,8	1,19	-36,2	34,11
ASEAN	89,15	-30,1	86,41	-34,4	2,73
Spojené státy	103,77	-38,6	65,49	-31,4	38,27
EU	80,71	-41	65,61	-24,3	14,62
- Německo	18,42	-37,5	18,54	-27,6	0,12
- Velká Británie	13,08	-35,4	6,30	-31,4	6,78
- Francie	6,89	-38	10,10	-22,4	-3,33
- Česká republika	1,90	-49,5	0,48	-27,3	1,43
Celkem svět	643,88	-33,2	612,15	-34,9	31,74

Zdroj: Zahraniční obchod země – Teritoriální struktura [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-03-11]. Dostupné z WWW:
<<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-zahranicni-obchod-zeme/6/1000424/#sec2>>.

5.2 Přímé zahraniční investice

Od počátku 90. let dvacátého století se pro vstup investorů do Japonska uplatňuje princip nediskriminačního zacházení, což znamená stejné podmínky pro zahraniční investory i pro japonské subjekty. Důvodem pro zavedení tohoto principu byla obrovská převaha přímých japonských investic nad přímými investicemi do Japonska. I nadále jsou přímé japonské investice vyšší, ale díky nediskriminačnímu zacházení se od roku 1992 zvýšil příliv zahraničních investorů do Japonska, protože již nepotřebují na investování do většiny sektorů povolení od japonské vlády.⁸³

⁸² Zahraniční obchod země – Obchodní bilance za posledních 5 let [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 2011-03-13]. Dostupné z WWW:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/japonsko/ekonomika/zahranicni_obchod_zeme.html>.

⁸³ Investiční klima v Japonsku - Podmínky vstupu zahraničního kapitálu [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-04-13]. Dostupné z WWW:
<<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-investicni-klima/9/1000424/#sec1>>.

Japonsko bývá často označováno za zemi s komplikovanými podmínkami pro podnikání zahraničních firem. Jako hlavní bariéry pro vstup zahraničních subjektů do podnikání v Japonsku se uvádějí neprůhledné byrokratické postupy a složitá legislativa, velmi silná místní konkurence, vysoké daňové zatížení, jazykové a kulturní bariéry, japonská mentalita a další. I nadále pokračuje vláda s deregulací v mnoha oblastech, což stále zvyšuje příliv zahraničních investorů. V letech 1999 a 2000 přitáhla mnoho zahraničních investorů restrukturalizace bankovního sektoru a také rychlý rozvoj telekomunikačních služeb. Nyní jsou pro investory zajímavé zvláště sektory autosoučástek, maloobchodu a biotechnologií.

Japonské přímé zahraniční investice neustále výrazně převyšují přímé zahraniční investice do Japonska. Za rok 2009 investovalo Japonsko nejvíce do USA, Holandska, Kajmanských ostrovů, Číny a Austrálie a soustředilo se zejména na oblasti služeb (cca 33 300 mil. USD), výroby (cca 33 000 mil. USD) a těžby (cca 6 500 mil. USD). Největšími investory do Japonska byly ve stejném roce USA, Holandsko, Kajmanské ostrovy, Francie a Singapur, kteří se zaměřily především na oblast služeb (asi 8 000 mil. USD) a výroby (asi 3 500 mil. USD).⁸⁴

Tab. 17: Přímé zahraniční investice v roce 2009 (mil. USD)

Přímé zahraniční investice do Japonska		Přímé zahraniční investice z Japonska	
Celkem	200,143	Celkem	740,927
USA	75,06	USA	231,123
Holansko	36,061	Holandsko	77,529
Kajmanské ostrovy	16,978	Kajmanské ostrovy	65,403
Francie	15,219	Čína	55,087
Singapur	10,641	Austrálie	32,582

Zdroj: Coordinated Direct Investment Survey [online]. International Monetary Fund [cit. 2010-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://cdi.imf.org/>>.

5.3 Japonsko a Česká republika

Japonsko je pro Českou republiku 15. nejdůležitějším obchodním partnerem (podle vzájemného obrátu obchodní výměny). Počátkem 90. let bývala obchodní bilance ČSFR s Japonskem téměř vyrovnaná, ale od roku 1993 se obchodní bilance stala deficitní v neprospěch ČR. Od roku 2000 ČR neustále zvyšuje export do Japonska a snaží se tento

⁸⁴ FDI flows by partner country [online]. OECD [cit. 2010-04-16]. Dostupné z WWW: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=FDI_FLOW_PARTNER>.

trend změnit, ale růst japonského importu je několikanásobně vyšší a deficit neustále narůstá. V posledních letech se pohyboval kolem 3–4 mld. USD ročně. V letech 2007–2008 byl český vývoz do Japonska na dobré úrovni ve výši 500–550 mil. USD ročně. V důsledku krize v roce 2007 poklesl vzájemný obchod cca na 60–70 % původní hodnoty, oproti předchozímu roku. V roce 2009 činil český vývoz do Japonska 328 mil. USD a dovoz 3 219 mil. USD, z čehož vyplývá, že dovoz byl cca 10krát větší než vývoz.⁸⁵

Ve Světové ekonomice uvádějí H. Kunešová a E. Cihelková, že *„japonsko představuje pro české firmy velmi perspektivní trh. Japonsko je rozsáhlý trh s vysokou spotřebou potravin, spotřebního zboží, surovin, průmyslových materiálů a polotovarů, strojního zařízení a komponentů pro průmyslovou spotřebu.“* Bohužel navazování obchodních vztahů s japonskými partnery a pronikání na japonský trh je pro české firmy obtížné. I přes neexistenci významných překážek pro ekonomickou a obchodní spolupráci se stále objevují překážky subjektivního charakteru. Těmito obtížemi mohou být nízká informovanost potenciálních japonských partnerů, jazyková bariéra, rozdílnost přístupu k obchodním metodám atd. Jak naznačuje dosavadní vývoj českého vývozu, čeští vývozci stále nedoceňují příležitosti, které jim japonský trh nabízí.

5.3.1 Bilance vzájemného obchodu

Mezi roky 1996–1999 se objem vývozu z ČR do Japonska pomalu snižoval, ale od roku 2000 začal opět růst. V letech 2004 a 2005 meziroční srovnání vývozu do Japonska vzrostlo rekordně o cca 40 %. Největší skupinou, která se podílela v roce 2009 na českém vývozu do Japonska, byla strojírenská technika. Druhou velkou skupinou byly části a součásti motorových vozidel. Dovoz z Japonska do ČR neustále stupňuje svoji dynamiku. Do roku 2001 byl průměrný meziroční přírůstek za 5 let asi 8 %. V roce 2002 vzrostl na 24 %, následující rok na téměř 40 % a v roce 2004 byl již téměř 95,2 %. Tento vývoj je zapříčiněn převážně aktivním pronikáním japonských firem do ČR, zvláště přímými zahraničními investicemi na výstavbu nových výrobních kapacit. Negativní saldo bilance obchodu ČR s Japonskem je možné nazývat „daní“ za přímé japonské investice v ČR.

⁸⁵ Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR – Bilance vzájemné obchodní výměny [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-02-10]. Dostupné s WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000424/#sec2>>.

Největší podíl na dovozu z Japonska v roce 2009 měly přístroje elektrického záznamu a reprodukce zvuku a TV obrazu.⁸⁶

Tab. 18: Vývoj obchodu s Českou republikou 2005 - 2009

Rok	Vývoz z ČR		Dovoz do ČR		Bilance (mil. USD)
	mil. USD	index %	mil. USD	index %	
2005	2 429	105,5	328,9	144,7	2 100
2006	2 819	116,1	406,9	123,7	2 412
2007	3 818	135,4	498,8	122,6	3 319
2008	4 688	122,8	544,5	109,2	4 144
2009	3 277	69,9	420,5	77,2	2 856

Zdroj: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR – Bilance vzájemné obchodní výměny [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-02-10]. Dostupné s WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000424/#sec2>>.

5.3.2 Firmy ve vzájemném obchodu

Podle Ministerstva zahraničních věcí České republiky se významnými českými exportéry v minulých letech staly BMC, Tchecomalt Group, Bohemia Hop, Top Hop, Obchodní sladovny Prostějov, Crystalex, Nová Huť Export a.s., Škoda Plzeň, Nikom a.s., IVAX (bývalá Galena), Šmeralovy závody Brno, ČKD Blansko, ŽĐAS, Preciosa, Jablonex, Thonet a další. V poslední době zažívá úspěch na japonském trhu také firma Linet, která dováží nemocniční lůžka. Ministerstvo také uvádí, že se čím dál více na exportu do Japonska podílejí firmy, které sice vznikly v ČR, ale jako japonské investice do výrobního kapitálu. Těmito firmami jsou např. Toray Textile Central Europe, Panasonic AVC Networks Czech, Matsushita Automation Controls, Showa Aluminum Czech, AVX Czech Republic, TPCA, DENSO atd.⁸⁷

Pobočka JETRO v Praze uvádí, že v ČR působí 152 japonských obchodních firem (162 firem, připočítáme-li i firmy vlastněné japonskými soukromými osobami). Největšími vývozci z Japonska jsou obchodní pobočky výrobců registrovaných v ČR, např. Bridgestone CR (pneumatiky), Canon CZ (kopírky), Honda Česká republika

⁸⁶ KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E., Světová ekonomika, s. 159-160.

⁸⁷ Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR – Firmy a joint-ventures ve vzájemném obchodu [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-02-10]. Dostupné s WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000424/#sec5>>.

(automobily), JVC Czech (spotřební elektronika), Konica Minolta Photo Imaging Czech (technika na zpracování fotomateriálu), Konica Minolta Business Solutions Czech (faxy, kopírky a fototechnika), Olympus C&S (lékařské přístroje a fototechnika), Panasonic CR (kancelářská technika), Sony Czech (elektronika), Toyota Motor Czech (automobily) a další.

Významné pro obousměrný obchod jsou japonské tradingové společnosti. V současné době jich má jedenáct největších své zastoupení v Praze. Jsou to např. Mitsubishi Corporation, Mitsui & Co., Itochu Corporation, Sumitomo Corporation a Marubeni Corporation, Toyota Tsusho Europe S.A. a Meiwa Sales, Co. Ministerstvo zahraničních věcí na svých internetových stránkách píše: „*Chmel, slad a další výrobky z ČR do Japonska dováží např. Mitsubishi Corporation, zařízení pro minipivovary dováží firma Kanematsu (KGK) Corporation. Pivo Plzeňský Prazdroj dováží japonská firma Nippon Beer KK., pivo Budvar dováží malá japonská firma Ikon, nejružnější druhy piva od lokálních českých pivovarů (včetně piva Velvet) dováží další malá japonská firma Pštros. Becherovku dováží Union Liquors Co. Minerálky Mattoni do Japonska dováží firma Global Water K.K.*“⁸⁸

V roce 2010 je patrný nárůst japonských zahraničních investic do České republiky. Hodnota všech japonských investic v srpnu 2010 dosáhla cca 3,1 mld. USD. Počet japonských výrobních firem v ČR je čtvrtý nejvyšší z celé EU a současných 256 firem zaměstnává více než 45 tisíc pracovníků. Pro Českou republiku jsou nejvýhodnější investice směřované do oblasti moderních technologií, tedy do oblastí, které mají největší ekonomický potenciál. Z uvedeného celkového počtu japonských firem se jich 92 věnuje oblasti výroby a 9 výzkumu a vývoji (6 firem se zabývá výzkumem a vývojem i výrobou, proto jsou započítány v obou skupinách).

V rámci ČR je Japonsko na jednom z předních míst v přílivu investic. Jako jednu z největších japonských investic do ČR označilo Ministerstvo zahraničních věcí společný projekt automobilek Toyota Motor Corporation a Peugeot Citroën. Závod v Kolíně vyrábějící osobní automobily byl oficiálně otevřen 31. 5. 2005 a je jedním z největších investičních projektů ve střední Evropě, protože investice na něj přesahovala 1 mld. eur.

⁸⁸ Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR – Firmy a joint-ventures ve vzájemném obchodu [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-02-10]. Dostupné s WWW: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000424/#sec5>.

Tento projekt přinesl České republice cca 3 000 přímých pracovních míst a dalších cca 7 000 pracovních míst v návazných službách.⁸⁹

5.4 Členství v mezinárodních a regionálních organizacích

Od roku 1952 je Japonsko členem Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj (IBRD) a Mezinárodního měnového fondu (IMF). V roce 1955 podepsalo Všeobecnou dohodu o clech a obchodu (GATT). Dne 18. 12. 1956 se Japonsko stalo členským státem OSN, které má dnes již 192 členů. V rámci OSN se jako členský stát podílí na zasedání Valné hromady OSN a pro roky 2009–2011 zasedá také v Ekonomické a sociální radě (ECOSOC), která má 54 členů volených valnou hromadou na tři roky. V roce 1964 bylo přijato Japonsko za člena organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a 1995 se stalo členem Mezinárodní obchodní organizace (WTO).

5.4.1 Asijsko-tichomořská hospodářská spolupráce (APEC)

Nejdůležitějším seskupením pro Japonsko je Asijsko-tichomořská hospodářská spolupráce (APEC). Již v roce 1943 projevovalo Japonsko zájem na integraci zemí v Asii a Tichomoří a svolalo summit asijsko-tichomořských zemí (Velkou východoasijskou konferenci). Tyto snahy se neseťkaly s úspěchem. Jako příčinu je možné vidět politické a válečné cíle Japonska. V tomto období ovlivňovala japonskou regionální strategii studená válka, která rozdělila Asii a region ohrožovaly války. Trvalo desetiletí, než Japonsko navázalo diplomatické vztahy s Jižní Koreou a Čínou. Region byl stále velmi ovlivněn 2. světovou válkou a proto až do začátku 70. let vymezovalo Japonsko svoji zahraniční politiku jen s ohledem na vztah k USA.⁹⁰

V celosvětové krizi, která zavládla po prvním ropném šoku, začalo být Japonsko považováno za jednu ze tří ekonomických velmocí světa a začalo zesilovat své postavení ve východoasijském subregionu. V roce 1977 sepsalo koncepci zahraniční politiky vůči jihovýchodní Asii, která byla označena za Fukudovu doktrínu. V této koncepci se

⁸⁹ Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR – Firmy a joint-ventures ve vzájemném obchodu [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-02-10]. Dostupné s WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000424/#sec5>>.

⁹⁰ CIHELKOVÁ, E., Světová ekonomika - Integrace a regiony, s. 184-185.

Japonsko zavazuje, že „*nebude nikdy vojenskou silou a bude usilovat o mírovou spolupráci v regionu a ve světě, bude rovnocenným partnerem zemí ASEAN ve všech oblastech a bude spolupracovat s těmito zeměmi.*“ V roce 1980 podnítilo Japonsko růst tichomořské spolupráce. Koncept této spolupráce se stal přibližně za deset let spolu s návrhy na ustavení Tichomořské zóny volného obchodu a Výboru tichomořské ekonomické spolupráce jedním z motivů pro vznik APEC.⁹¹

E. Cihelková ve své Světové ekonomice říká, že „*před vznikem APEC stálo Japonsko před dvěma alternativami: směřovat k integraci v Asii, respektive asijském Tichomoří či vytvořit zónu volného obchodu s USA.*“ V roce 1988 stále nebylo rozhodnuto a Ministerstvo mezinárodního obchodu a průmyslu zvažovalo obě možnosti. Kvůli nevstřícnému přístupu USA se nakonec Japonsko rozhodlo pro první variantu. Cihelková také tvrdí, že „*Japonsko považovalo APEC od samého počátku za nejlepší pojistku proti vzniku mnoha regionálních bloků. Dále za prostředek, který mu umožní nalézt regionální a multilaterální rámec pro svou asijskou i asijsko-tichomořskou politiku.*“ Japonsko poskytovalo APEC své znalosti a zkušenosti v oblasti hospodářského rozvoje, efektivní alokace zdrojů a ochrany životního prostředí. I přes nepříznivé vztahy, které měly od 2. světové války některé asijské země s Japonskem, všechny země viděly Japonsko jako svůj vzor.⁹²

Dnes Japonsko uvažuje o APECU jako o nejdůležitější organizaci pro hospodářskou spolupráci, podporuje ho a zaměřuje se na posilování ekonomického rozvoje a další spolupráce. „*Za důležité v politice APEC považuje následující klíčové úkoly:*

- *pokročit v liberalizaci obchodu a investic v Asii a v Tichomoří,*
- *působit jako forum pro konzultace a hospodářskou spolupráci mezi členskými zeměmi, které jsou na různých úrovních ekonomického rozvoje,*
- *zajistit shodu s postupy ve WTO, hledat možnosti, jak doplňovat a posilovat činnosti WTO spíše, než nahrazovat tuto organizaci,*

⁹¹ KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E., Světová ekonomika, s. 164.

⁹² CIHELKOVÁ, E., Světová ekonomika - Integrace a regiony, s. 185-186.

- *snažit se zlepšit porozumění s nečlenskými zeměmi a dalšími mezinárodními organizacemi.*⁹³

Japonsko má v APEC různé zájmy, mezi které patří globalizace v regionu, rozvoj méně rozvinutých členských zemí, bránění Evropě a západní polokouli v protekcionismu apod. Jeho snahou je proto aktivní přístup k APEC. Nejvýznamnějšími aktivitami, na kterých se Japonsko podílí, jsou:

- návrh mechanismu Partnerství pro pokrok (Partnership for Progress), kde poukazuje na různou ekonomickou vyspělost jednotlivých členských zemí a snahu využít toho v rámci posílení spolupráce v regionu,
- Akční program (Ósacký akční program) – zde jsou charakterizovány činnosti APEC do roku 2020, jedná se o aktuální problémy regionu a možnosti jejich řešení,
- návaznost individuálních akčních plánů, které si vypracovávají jednotlivé země a které řeší, jak dosáhnout společných cílů stanovených v Ósackém akčním plánu,
- plán na vybudování Asijsko-tichomořského technologického centra pro informační infrastrukturu.⁹⁴

⁹³ KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E., Světová ekonomika, s. 171.

⁹⁴ KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E., Světová ekonomika, s. 171-172.

6 Současné problémy Japonska

Od devadesátých let se japonská ekonomika propadá a začátkem letošního roku dokonce klesla z druhé nejsilnější ekonomiky světa až na třetí místo. Je mnoho problémů, se kterými se musí Japonsko vypořádat. V poslední době jsou nejdiskutovanějšími problémy stárnutí populace, zemětřesení a vlna tsunami, které Japonsko zasáhly v březnu letošního roku.

6.1 Stárnutí a zmenšování populace

Nejrychlejší stárnutí populace a nejmenší porodnost na světě, to jsou problémy, s kterými se Japonsko potýká v současné době. Průměrný věk v Japonsku je 44 let a průměrná délka života je 83 let. Porodnost v Japonsku je 1,4 dítěte na jednu ženu. Předpokládá se, že za 40 let klesne počet obyvatel ze současných 127 mil. na 89 mil. a v roce 2050 budou 4 z 10 obyvatel starší 65let.⁹⁵

Tab. 19: Struktura obyvatel v Japonsku

Rok	Počet dětí v populaci (%)	Obyvatelé v produktivním věku (%)	Obyvatelé starší 65let (%)
1950	35	x	x
1990	18	70	12
2005	13	65	22
2020	10	60	30

Zdroj: EMMOTT, B., *The Rivals*, s. 9.

Stárnutí a zmenšování populace je jedním ze současných problémů, které musí Japonsko řešit, protože pokud se to nezmění, v příštím desetiletí nebo dvacetiletí ponese země extrémní ekonomickou zátěž. Veřejné výdaje narostou v důsledku zvyšování výdajů na zdravotnictví a důchody. Se stárnutím a snižováním obyvatel ubude také pracovní síly, což dále vyvolá zvýšení nákladů práce a snížení výstupu společností. Ty to mohou vyvážit zvýšením produktivity práce, ale i tak se kvůli zvýšeným nákladům sníží profit společností a

⁹⁵ TRICKS, H. Into the unknown. *The economist* – A special report on Japan. 2010, č. 48, s. 3. ISSN: 0013-0613.

tím se sníží také fondy na investování. Je tedy nutné, aby tento problém začala vláda řešit co nejdříve.⁹⁶

Jedním z návrhů, jak se snaží Japonsko čelit problému, je přijímání zahraničních vysokoškolských studentů na své univerzity. Tím získá novou pracovní sílu, pokud se zahraniční studenti rozhodnou zůstat v Japonsku i po absolvování univerzity, a také vytvoří mezinárodní akademické zázemí, ze kterého můžou těžit také domácí studenti. Počet zahraničních studentů v březnu 2010 byl 141 774 studentů. To z Japonska dělá velmi významného „dovozce“ studentů. Ministr školství připravil program, který počítá se zdvojnásobením počtu zahraničních studentů na japonských vysokých školách a do roku 2020 počítá s 300 000 studentů.⁹⁷

6.2 Následky katastrofy

V pátek 11. 3. 2011 v 14:46 hodin místního času (6:46 SEČ) otřáslo Japonskem zemětřesení o síle 9. stupně Richterovy stupnice, což jsou dosud nejmohutnější otřesy, které Japonsko zasáhly. Kvůli otřesům se ostrov Honšů posunul o 2,4 metry a zemská osa o téměř 10 centimetrů. Následná vlna tsunami, která zasáhla východní část Japonska, místy dosahovala až deseti metrů a dostala se až šest kilometrů do vnitrozemí. Cestou vlna zničila téměř vše, co jí stálo v cestě.

Několik následujících dní zažili obyvatelé Japonska sérii dalších, i když už slabších, otřesů. Některé však dosahovaly i přes 6 stupňů Richterovy stupnice. Pár dní po těchto událostech se na ostrově Kjúšú probudila sopka, která vyvrhovala popel a rozzhavené kameny.⁹⁸ K 2. 4. 2011 potvrdily úřady 11 700 mrtvých a kolem desetitisíců nezvěstných, po kterých pátralo asi 25 000 vojáků, 120 vrtulníků a 65 plavidel japonské a americké

⁹⁶ EMMOTT, B., *The Rivals*, s. 97, 103.

⁹⁷ WHIPP, L. Campaign to open door to greater creativity. *Financial times – Special reports*. 2011, s. 3. ISSN 0307-1766.

⁹⁸ SOUKUP, O. Japonsku hrozí další otřesy, bojí se atomu. *Hospodářské noviny*. 2011, č. 051, s. 1. ISSN 1213-7693.

armády.⁹⁹ Japonský ministr označil následky katastrofy za nejhorší krizi od porážky země ve druhé světové válce.

6.2.1 Jaderná hrozba pro Japonsko

Vlna tsunami zasáhla také jaderné elektrárny na východním pobřeží a vyřadila chladicí systémy reaktorů, které hrozily přehřátím, roztavením jádra a následným únikem radiace. Jaderná elektrárna Onagawa začala krátce po zemětřesení hořet. Po několika hodinách se hasičům podařilo oheň uhasit a byl zaznamenán jen minimální únik radiace. Následně byly zavřeny čtyři další jaderné elektrárny, které se nacházejí v postižené oblasti a ve Fukušimě byl aktivován náhradní chladicí systém.¹⁰⁰ V sobotu 12. 3. došlo v elektrárně Fukušima k výbuchu, při kterém se zřítila střecha a bylo zraněno několik pracovníků elektrárny. Úřady evakuovaly okolí elektrárny v okruhu 20 kilometrů (přibližně 210 000 lidí).¹⁰¹

V neděli se, ve snaze ochladit palivové články, začala do ohrožených reaktorů čerpat mořská voda, kvůli které už patrně reaktory nepůjdou znovu spustit. V pondělí otrásl jadernou elektrárnou Fukušima 1 opět výbuch a v částech elektrárny byla zachycena radiace 400krát vyšší, než je roční povolený limit. Z elektrárny bylo evakuována na 750 zaměstnanců a zůstalo jich asi 50.¹⁰² Později se zjistilo, že byl poškozen ochranný plášť reaktoru a nyní netěsní. Vláda proto vyhlásila nad elektrárnou bezletovou zónu.

⁹⁹ Z poškozené japonské elektrárny uniká radioaktivní voda do oceánu [online]. *Novinky.cz*. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/229603-z-poskozene-japonske-elektrarny-unika-radioaktivni-voda-do-oceanu.html>>.

¹⁰⁰ Hořela jaderná elektrárna Onagawa na severozápadě Japonska, požár uhašen [online]. *Mediafax.cz*. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.mediafax.cz/zahranici/3185683-Horela-jaderna-elektrarna-Onagawa-na-severozapade-Japonska-pozar-uhasen>>.

¹⁰¹ Jadernou elektrárnou otrásl výbuch [online]. *Mediafax.cz*. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.mediafax.cz/zahranici/3186206-Video-Jadernou-elektrarnou-Fukushima-otrasl-vybuch>>.

¹⁰² SOUKUP, O. Japonci prchají před radiací. *Hospodářské noviny*. 2011, č. 053, s. 1. ISSN 1213-7693.

Obrázek 8: Jaderné elektrárny v oblasti poškozené vlnou tsunami

Zdroj: Japonci zvažují pohřbít Fukušimu do betonového sarkofáku jako Černobyl [online]. iDNES.cz. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/japonci-zvazuji-pohrb-it-fukusimu-do-betonoveho-sarkofagu-jako-cernobyl-1o7/zahranicni.asp?c=A110318_074318_zahranicni_aha>.

Zvýšená hladina radiace se objevila i v Tokiu, které je od elektrárny Fukušima vzdálené asi 260 kilometrů. Míra radiace však nebyla zdraví škodlivá. Radiace však již byla odhalena i v potravinách, konkrétně v mléce a špenátu z oblasti Fukušima, a v pitné vodě v Tokiu, i když jen v malé míře. Úřady přesto zakázaly tuto vodu podávat dětem.¹⁰³

Situaci v jaderné elektrárně Fukušima se stále nedaří dostat pod kontrolu. Úřady už uvažovaly i o zalití celé elektrárny do betonu, podobně jako v ruském Černobylu.¹⁰⁴ Padesát zaměstnanců stále pracuje v elektrárně na vyřešení katastrofy, ale zatím bezúspěšně. Zjistilo se také, že z jednoho reaktoru uniká radioaktivní voda do oceánu.¹⁰⁵ Odborníci z Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE) naměřili zvýšenou míru radiace i v půdě u sedmitisícového města vzdáleného 40 kilometrů od elektrárny. Ihned

¹⁰³ V Japonsku naměřena radiace v potravinách [online]. Ct24.cz. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/svet/118593-v-japonsku-namerena-radiace-v-potravinach>>.

¹⁰⁴ Japonci zvažují pohřbít fukušimu do betonového sarkofáku jako Černobyl [online]. iDNES.cz. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/japonci-zvazuji-pohrb-it-fukusimu-do-betonoveho-sarkofagu-jako-cernobyl-1o7-/zahranicni.asp?c=A110318_074318_zahranicni_aha>.

¹⁰⁵ Z poškozené japonské elektrárny uniká radioaktivní voda do oceánu [online]. Novinky.cz. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/229603-z-poskozene-japonske-elektrarny-unika-radioaktivni-voda-do-oceanu.html>>.

poté doporučili evakuaci města a rozšíření evakuovaného okruhu nejméně na čtyřicet kilometrů kolem elektrárny. Japonský úřad pro jadernou bezpečnost však toto tvrzení odmítl s tím, že situace je v daném městě i okolí v pořádku a slíbil, že potřebné kroky udělá ihned, jak budou zapotřebí.¹⁰⁶

Kvůli následkům, se kterými se Japonsko po zemětřesení potýká, se po celém světě začalo diskutovat o bezpečnosti jaderné energie. Rakousko chce nechat prověřit všechny jaderné elektrárny na území EU. Začátkem března se v Německu chystali prodloužit životnost třinácti jaderných elektráren, ale po vývoji v Japonsku se rozhodli všechny tyto elektrárny odstavit. V České republice se zatím k tak radikálnímu kroku nikdo nechystá, ale i tak se i u nás nejspíše promítne německé rozhodnutí. Celý svět se nyní dohaduje, zda stojí jaderná energie za takové riziko.

6.2.2 Ztráty firem

Silné zemětřesení a následná vlna tsunami mají dopad také na japonské firmy. Ihned po neštěstí přerušila svou výrobu většina velkých japonských továren. Důvodem přerušení výroby není poškození továren, ale snaha šetřit energii, které je nedostatek kvůli problémům s jadernými elektrárnami. Toyota, která je největším výrobcem aut na světě, zastavila na týden výrobu ve všech dvanácti japonských továrnách, Honda na deset dní přerušila výrobu v šesti továrnách a také společnost Nissan uzavřela výrobu v pěti závodech. V důsledku uzavření výroby, daným společností ihned klesla cena jejich akcií. Toyota na tokijské burze propadla téměř o 8 %, Honda o necelých 7 % a Mazda s Nissanem o 10 %.¹⁰⁷

Automobilky Toyota a Honda se poté rozhodly posunout dobu zahájení provozu nejméně do 26. března. Důvodem je nedostatek součástek, protože v Japonsku stále nebyly obnoveny dodávkové řetězce. Odhaduje se, že kvůli zastavenému provozu přicházejí tyto

¹⁰⁶ Radiace kolem Fukušimy roste, vláda odmítá rozšířit evakuační zónu [online]. *iDNES.cz*. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/radiace-kolem-fukusimy-roste-vlada-odmita-rozsirit-evakuacni-zonu-1dt-/zahranicni.asp?c=A110331_074835_zahranicni_stf>.

¹⁰⁷ FARGHALI, H. Majitele japonských aut čeká nedostatek náhradních dílů. *Mladá fronta Dnes*. 2011, roč. XXII, č. 62, s. C1. ISSN 1210-1168.

společnosti denně o miliony dolarů.¹⁰⁸ Automobilové společnosti nebyly jediné, které zastavily výrobu. Během víkendu po tragédii, přerušila výrobu také japonská firma Shin-Etsu, která je největším světovým výrobcem silikonových destiček do elektronických zařízení. To by se mohlo promítnout v růstu cen elektroniky po celém světě.¹⁰⁹

Svou výrobu zastavil také největší světový výrobce elektroniky Sony, který přerušil výrobu ve všech deseti svých továrnách a vyřadil z provozu také dvě firemní výzkumná centra. Podobně je na tom také společnost Panasonic, která má jeden závod přímo v postižené oblasti ve městě Fukušima. V Evropě se zatím nedostatku japonského zboží bát nemusíme, tvrdí zástupci českých poboček japonských závodů v Evropě, protože sklady mají dostatečné zásoby. Nikdo však neví, jak dlouho budou závody stát a jaké celkové ztráty to přinese.¹¹⁰

6.2.3 Akcie a akciové trhy

Následky přírodní katastrofy se také ihned projeví na akciovém trhu. Index Nikkei 225¹¹¹ se v pondělí 14. 3. 2011 propadl o 6,2 % a největší ztráty zaznamenaly tyto sektory: informační technologie (-7,94 %), finance (-7,93 %), nerostné suroviny (-7,63 %), spotřební zboží dlouhodobé spotřeby (-7,21 %), utility (-5,82 %), průmysl (-5,25 %). Společnost Tokyo Electric Power Comp, která provozuje zasažené jaderné elektrárny, klesla na akciovém trhu nejvíce. Hodnota jejích akcií se snížila o 23,57 %. Další společnosti, které byly zasaženy snížením ceny akcií byly Japan Steel Works, East Japan

¹⁰⁸ Japonské automobilky Toyota a Honda odložily obnovení produkce [online]. *Mediafax.cz*. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.mediafax.cz/ekonomika/3191691-Japonske-automobilky-Toyota-a-Honda-odlozily-obnoveni-produkce>>.

¹⁰⁹ FARGHALI, H. Majitele japonských aut čeká nedostatek náhradních dílů. *Mladá fronta Dnes*. 2011, roč. XXII, č. 62, s. C1. ISSN 1210-1168.

¹¹⁰ FARGHALI, H. Majitele japonských aut čeká nedostatek náhradních dílů. *Mladá fronta Dnes*. 2011, roč. XXII, č. 62, s. C1. ISSN 1210-1168.

¹¹¹ Nikkei 225 Index se skládá z 225 akciových titulů japonských společností, které jsou obchodovány na japonské burze (Tokyo Stock Exchange).

Railway Comp., Mitsubishi Motors, Toshiba nebo Hitachi.¹¹² V souhrnu snížily tyto propady hodnoty akcií o 23,5 bilionu jenů.

Japonsko je třetí největší ekonomikou světa a proto se spotřeba surovin v této zemi odráží na celkové světové situaci. V reakci na dění po zemětřesení se začala propadat také cena ropy zhruba o dvě procenta. V krátkém čase se ale začala cena opět zvyšovat, protože obavu z dalšího vývoje v Japonsku přebylo dění v severní Africe a na Blízkém východě.¹¹³

Dalším důsledkem silného zemětřesení a následné tsunami bylo výrazné posílení japonského jenu vůči americkému dolaru. To by pro Japonsko mohla být další rána, která by mohla ekonomiku silně poškodit, a to zvláště kvůli silně proexportnímu zaměření japonské ekonomiky. Ve čtvrtek 17. 3. 2011 dosáhl kurz jenu k americkému dolaru svého historického maxima 76,25. Oproti hodnotě jenu před katastrofou se jedná o více než pět procentní růst. Ještě minulý měsíc se kurz jenu pohyboval kolem 84 jenů za dolar.¹¹⁴

Důvodem pro toto rychlé posílení byla potřeba získat prostředky na úhradu škod prodejem zahraničních aktiv. Odhaduje se, že pojišťovny budou muset vyplatit svým klientům mezi 40 až 60 miliardami dolarů. Vzhledem k tomu, že je Japonsko největším světovým věřitelem, předpokládá se, že by mělo mít dostatek majetku na pokrytí všech nákladů.¹¹⁵ Nakonec se rozhodla G7 na uskutečnění společné intervence, aby Japonsku se silným jenem pomohla. Kurz jenu ke 4. dubnu 2011, tedy necelý měsíc po katastrofě, byl 83 dolarů za jen.

6.2.4 Japonská ekonomika

Zemětřesení, které se odehrálo v roce 1995 v japonském Kóbe, mělo sílu 7,2 stupně Richterovy škály, vyžádalo si téměř šest a půl tisíce obětí a škody dosáhly na 100 miliard

¹¹² KAIN, P., Tragédie může japonskou ekonomiku probudit. *Hospodářské noviny*. 2011, č. 052, s. 3. ISSN 1213-7693.

¹¹³ STRNAD, M., LYSONĚK, T. Otřesy zasáhly i tokijskou burzu. Ropa si cenu drží. *Mladá fronta Dnes*. 2011, roč. XXII, č. 62, s. C3. ISSN 1210-1168.

¹¹⁴ VAINERT, L. Jen pokořil rekord, Japonci stahují peníze ze zahraničí. *Hospodářské noviny*. 2011, č. 055, s. 22. ISSN 1213-7693.

¹¹⁵ VAINERT, L. Jen pokořil rekord, Japonci stahují peníze ze zahraničí. *Hospodářské noviny*. 2011, č. 055, s. 22. ISSN 1213-7693.

dolarů. Proto je velmi často srovnáváno se zemětřesením, které zasáhlo Japonsko před několika týdny. V roce 1995 se po neštěstí japonská ekonomika vzpamatovala velmi rychle a po jednoměsíčním poklesu následoval ekonomický růst, který přetrvával i v následujícím roce.¹¹⁶

I dnes se někteří ekonomové shodují, že by zemětřesení, které Japonsko zasáhlo, mohlo ekonomice prospět. Komal Sri-Kumar tvrdí, že je historicky prokázáno, že zemětřesení ve většině případů pomohlo přebudovat a znovu nastartovat ekonomiku. Odborníci očekávají dvě až tři čtvrtletí poklesu, ale nečekají žádný dlouhodobý propad. Je ale nutné uvědomit si, že mezi dnešní katastrofou a tou z roku 1995 existují přece jen jisté odlišnosti. Škody by mohly být oproti Kóbe téměř dvojnásobné. Dnešní odhad nákladů pro pojišťovny dosahuje asi 34 miliard dolarů a předpokládá se, že většina zničeného majetku nebyla pojištěna. Podle agentury Reuters by se celkové náklady na obnovu mohly pohybovat kolem 180 miliard dolarů.¹¹⁷

Mnoho odborníků se shoduje, že zemětřesení si nemohlo vybrat horší dobu. V loňském roce dosáhl japonský veřejný dluh asi 220 % hrubého domácího produktu, což činí z Japonska největšího dlužníka mezi vyspělými státy. Už před katastrofou se předpokládalo, že tento dluh stoupne na 234 % HDP. Nyní se potřebuje Japonsko vypořádat s následky, které katastrofa přinesla, což nejspíše způsobí další zadlužování. To také může znamenat, že Japonsku bude zhoršen mezinárodní rating, což zapříčiní prodražení dluhu.¹¹⁸

¹¹⁶ MAŠEK, J. Po zemětřesení v Kóbe v roce 1995 Japonsko rostlo. *Mladá fronta Dnes*. 2011, roč. XXII, č. 62, s. C2. ISSN 1210-1168.

¹¹⁷ KAIN, P. Tragédie může japonskou ekonomiku probudit. *Hospodářské noviny*. 2011, č. 052, s. 3. ISSN 1213-7693.

¹¹⁸ KAIN, P. Obří japonský dluh ještě nabobtná, investoři se bojí. *Hospodářské noviny*. 2011, č. 053, s. 5. ISSN 1213-7693.

7 Výhled do budoucnosti

Je velmi těžké odhadovat, jak se bude určitá ekonomika rozvíjet v budoucnosti. Navíc je úvaha o budoucnosti japonské ekonomiky ztížena vývojem událostí, které nastaly po letošní březnové přírodní katastrofě. I přes to se tato kapitola pokusí z údajů uvedených v této práci alespoň částečně odvodit možný vývoj japonské ekonomiky.

V současnosti se Japonsko soustředí hlavně na zvládnutí následků zemětřesení a vlny tsunami, které zemi v březnu zasáhly. Odhad škod se pohybuje kolem 180 miliard dolarů a v daných oblastech bylo zničeno téměř vše. Bude se muset vybudovat nová nebo zrekonstruovat poškozená infrastruktura, postavit nové domy a celá města. Stát bude muset pomoci lidem z poškozených oblastí, kteří přišli o všechnu majetek.

Pro nezaměstnanost by tato situace mohla být velmi pozitivní. Při celkové rekonstrukci bude zapotřebí mnoho pracovní síly, což by znamenalo snížení míry nezaměstnanosti, i když převážně jen v poškozených oblastech. Co se týká hrubého domácího produktu, v krátkém období se očekává pokles vyvolaný přerušáním výroby mnoha společností, v důsledku nedostatku proudu, a také několik výroben bylo zcela zničeno a bude zapotřebí čas na jejich opětovné spuštění. Mnoho ekonomů se však shoduje, že pokud ale Japonsko využije této příležitosti k přebudování zničeného hospodářství, podobně jako po druhé světové válce nebo jako v roce 1995 po zemětřesení v Kóbe, mohlo by z dlouhodobého hlediska zemětřesení ekonomice prospět a přinést zvýšení HDP.

Problém se pravděpodobně vyskytne i v rámci státního rozpočtu. Již nyní se japonský veřejný dluh dostal přes 220 % HDP a i před katastrofou se očekávalo jeho navýšení přibližně na 235 % HDP. Nyní se můžeme jen dohadovat, jaké bude jeho skutečné navýšení. Japonsko patrně stáhne většinu svých peněz ze zahraničí, ale i tak se nejspíše bude muset ještě více zadlužit. To by mu mohlo ztížit situaci se splácením dluhu v případě, že se mu sníží mezinárodní rating tak, jak některé agentury předpokládají.

Bude také třeba se zamyslet nad jadernou energií v zemi. Japonsko do budoucna plánovalo postavit dalších čtrnáct nových jaderných elektráren. Nyní, po všem, co se přihodilo, se uvažuje také o tom, že se v zemi zastaví provoz ve většině současných elektrárnách. To by ale pro ekonomiku mělo neblahé důsledky. Protože nevlastní téměř žádné zdroje

nerostných surovin, muselo by kompenzovat zastavení provozu zvýšením dovozu požadovaných surovin a to by se Japonsku velmi prodražilo. Možná, místo takto razantního řešení, by měla vláda přemýšlet o zvýšené bezpečnosti ve stávajících elektrárnách a vyřadit z provozu opravdu jen staré u již nevyhovující elektrárny.

Již téměř dvě desetiletí se Japonsko potýká se zpomalením, téměř se zastavením, výkonu ekonomiky. V této zemi se však již několikrát potvrdilo, že i katastrofa se může změnit v ekonomickou výhodu. V současné chvíli však mohou všichni jen doufat, že se země s následky katastrofy popere a nakonec jí přinesou také klady, které ekonomice pomohou překonat několikaletou stagnaci.

Závěr

Japonsko ušlo za poslední století dlouhou cestu. Na počátku dvacátého století bylo izolovanou zemí zaměřenou převážně na zemědělství. Bylo násilně přinuceno otevřít své území cizincům a začalo se postupně měnit. Zemědělské Japonsko se industrializovalo a díky tomu započal jeho ekonomický růst. Ten se krátce zpomalil po první světové válce, ale poté se Japonsku opět dařilo a ekonomika expandovala.

Před druhou světovou válkou se ekonomika měnila ve válečné hospodářství a země se připravovala na válku. Nejenže Japonsko nevyhrálo a bylo přinuceno ke kapitulaci, ale bylo válkou velmi zničené. Země se dostala pod správu Američanů, kteří vydávali veškeré pokyny. Započala rychlá obnova a modernizace zničeného hospodářství, které již v letech 1950 přinesly první kladné výsledky. Japonská ekonomika rostla nejrychleji z rozvinutých ekonomik, což jí vydrželo až do začátku sedmdesátých let. I poté se však držela mezi nejsilnějšími ekonomikami. Problémy nastaly v devadesátých letech, kdy se ekonomika dostala do recese a ani přes velké úsilí se jí z ní dlouhodobě nedaří dostat.

V současné době se podobně jako v jiných rozvinutých ekonomikách snižuje podíl průmyslu na výkonu ekonomiky a klade se důraz na rozvoj služeb. Ty se nyní z největší části podílí na HDP i na zaměstnanosti v zemi. Problémem se stává spotřeba energie. Japonsko je druhým největším světovým spotřebitelem energie, ale bohužel nevlastní téměř žádná vlastní naleziště surovin. Zvláště nyní, po březnovém zemětřesení a následných problémech v jaderné elektrárně Fukušima I, se stává energie v Japonsku velmi diskutovaným tématem.

V rámci makroekonomických ukazatelů se Japonsko, i přes problémy v posledních desetiletích, stále dělí o přední místa mezi rozvinutými ekonomikami. Míra nezaměstnanosti sice pomalu stoupá, ale v rámci světového srovnání je stále poměrně nízká. A i když bylo v letošním roce Japonsko předstiženo Čínou, co se týká výkonnosti ekonomiky, stále se drží na světovém vrcholu.

Je pravděpodobné, že v brzké době bude mít Japonsko problémy také se státním rozpočtem a hlavně s veřejným dluhem. I přes to, že v rámci mezinárodního zadlužení je Japonsko na straně věřitelů, jeho veřejné zadlužení činí v současné době cca 220 % HDP, což je

nejvíce ze všech rozvinutých ekonomik. Navíc se předpokládá, že v letošním roce dluh ještě stoupne, kvůli vypořádání se s následky březnové přírodní katastrofy.

Co se týká zahraničních vztahů, je Japonsko členem mnoha mezinárodních organizací. Pravděpodobně nejdůležitější je APEC, který se podílí na japonském zahraničním obchodu cca ze 60 %. Japonsko samozřejmě obchoduje také s Českou republikou, i když ne v tak velkém měřítku. Vzájemný obchod s ČR se však stává rok od roku větším.

Můžeme jen odhadovat, jak se nynější japonská ekonomická situace vyvine v budoucnosti. Bude samozřejmě velmi záležet na tom, jak se země vypořádá s následky přírodní katastrofy a s ostatními problémy, které zemi tíží, např. stárnutí populace, veřejné zadlužení apod. Na skutečný výsledek si však všichni budeme muset ještě nějaký čas počkat.

Seznam použité literatury

Citace:

CIHELKOVÁ, E. A KOL. *Světová ekonomika – základní nárys a nový vývoj*. 1. vyd. Praha: ETC Publishing, 1997. ISBN 80-86006-48-4.

CIHELKOVÁ, E. A KOLEKTIV. *Světová ekonomika: regiony a integrace*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0193-6.

EMMOTT, B. *Rivals: How the Power Struggle Between China, India and Japan Will Shape Our Next Decade*. 1st ed. London: Penguin Books Ltd., 2009. 352 s. ISBN 977-1-846-14009-9.

HOLMAN, R. *Ekonomie*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002. ISBN 80-7179-681-6.

KRAFT, J.; FÁREK, J. *Světová ekonomika*. 2. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. 252 s. ISBN 55-148-08.

KUNEŠOVÁ, H.; CIHELKOVÁ, E. A KOL. *Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-455-4.

REISCHAUER, E.; CRAIG, A. *Dějiny Japonska*. 1. vyd. Praha: NLN, 2000. 448 s. ISBN 80-7106-391-6.

ŽÍDEK, L. *Dějiny světového hospodářství*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 397 s. ISBN 978-80-7380-184-7.

Články z novin a časopisů:

FARGHALI, H. Majitele japonských aut čeká nedostatek náhradních dílů. *Mladá fronta Dnes*. 2011, roč. XXII, č. 62, s. C1. ISSN 1210-1168.

Global 500, 2010 [online]. *Fortune - CNNMoney.com* [cit. 2010-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2010/countries/Japan.html>>.

Hořela jaderná elektrárna Onagawa na severozápadě Japonska, požár uhašen [online]. *Mediafax.cz*. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.mediafax.cz/zahranici/3185683-Horela-jaderna-elektrarna-Onagawa-na-severozapade-Japonska-pozar-uhasen>>.

Jadernou elektrárnou otřásl výbuch [online]. *Mediafax.cz*. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.mediafax.cz/zahranici/3186206-Video-Jadernou-elektrarnou-Fukusima-otrasl-vybuch>>.

Japonci zvažují pohřbít fukušimu do betonového sarkofáku jako Černobyl [online]. *iDNES.cz*. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/japonci-zvazuji-pohrbt-fukusimu-do-betonoveho-sarkofagu-jako-chernobyl-1o7-/zahranicni.asp?c=A110318_074318_zahranicni_aha>.

Japonské automobilky Toyota a Honda odložily obnovení produkce [online]. *Mediafax.cz*. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.mediafax.cz/ekonomika/3191691-Japonske-automobilky-Toyota-a-Honda-odlozily-obnoveni-produkce>>.

KAIN, P. Obří japonský dluh ještě nabobtná, investoři se bojí. *Hospodářské noviny*. 2011, č. 053, s. 5. ISSN 1213-7693.

KAIN, P. Tragédie může japonskou ekonomiku probudit. *Hospodářské noviny*. 2011, č. 052, s. 3. ISSN 1213-7693.

KEELER, D., World's 50 Biggest Banks 2010 [online]. *Global Finance* [cit. 2010-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.gfmag.com/tools/best-banks/10619-worlds-50-biggest-banks.html#axzz1JhnJSYkj>>.

MAŠEK, J. Po zemětřesení v Kóbe v roce 1995 Japonsko rostlo. *Mladá fronta Dnes*. 2011, roč. XXII, č. 62, s. C2. ISSN 1210-1168.

NAKAMOTO, M. Need to tap fresh sources of dynamism. *Financial Times Special Report – Investing in Japan*. 2011, č. 5, s. 3. ISSN 0307-1766.

Radiace kolem Fukušimy roste, vláda odmítá rozšířit evakuační zónu [online]. *iDNES.cz*. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/radiace-kolem-fukusimy-roste-vlada-odmita-rozsirit-evakuacni-zonu-1dt-/zahranicni.asp?c=A110331_074835_zahranicni_stf>.

SOUKUP, O. Japonci prchají před radiací. *Hospodářské noviny*. 2011, č. 053, s. 1. ISSN 1213-7693.

SOUKUP, O. Japonsku hrozí další otřesy, bojí se atomu. *Hospodářské noviny*. 2011, č. 051, s. 1. ISSN 1213-7693.

STRNAD, M., LYSONĚK, T. Otřesy zasáhly i tokijskou burzu. Ropa si cenu drží. *Mladá fronta Dnes*. 2011, roč. XXII, č. 62, s. C3. ISSN 1210-1168.

TRICKS, H. *Into the unknown. The economist – A special report on Japan*. 2010, č. 48, s. 3. ISSN: 0013-0613.

V Japonsku naměřena radiace v potravinách [online]. *Ct24.cz*. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/svet/118593-v-japonsku-namerena-radiace-v-potravinach>>.

VAINERT, L. Jen pokořil rekord, Japonci stahují peníze ze zahraničí. *Hospodářské noviny*. 2011, č. 055, s. 22. ISSN 1213-7693.

WHIPP, L. Campaign to open door to greater creativity. *Financial times Special reports*. 2011, č. 5, s. 3. ISSN 0307-1766.

Z poškozené japonské elektrárny uniká radioaktivní voda do oceánu [online]. *Novinky.cz*. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/229603-z-poskozene-japonske-elektrarny-unika-radioaktivni-voda-do-oceanu.html>>.

Internetové zdroje:

Annual Revision of GDP for 2009FY [online]. Cabine Office, Government of Japan [cit. 2011-02-02]. Dostupné z WWW: < www.esri.cao.go.jp/jp/sna/h21-kaku/101209.pdf>.

Background [online]. U. S. Energy Information Administration [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Japan/Background.html>>.

Balance of payment 2010 [online]. Ministry of finance, 2010 [cit. 2011-03-10]. s. 1. Dostupné z WWW: < <http://www.mof.go.jp/bpoffice/bpdata/pdf/bpcy10.pdf>>.

Banking Regulation [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/banking_regulation/index.html>.

Banking Businesses [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/banking_businesses/>.

Changing Banking Industry – Measures for Stabilizing the Financial System [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/changing/#Stabilizing>>.

Coordinated Direct Investment Survey [online]. International Monetary Fund [cit. 2010-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://cdi.imf.org/>>.

Diversification of JGB Products and Investor Base [online]. Ministry of finance, 2010 [cit. 2011-04-10]. s. 1. Dostupné z WWW: <http://www.mof.go.jp/english/jgbs/publication/debt_management_report/2010/saimu01-3.pdf>.

Economic Development [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.stat.go.jp/english/data/handbook/c03cont.htm#cha3_1>.

Economic Environment (S234-01_e.doc) [online]. World Trade Organization [cit. 2011-03-10]. s. 1-4. Dostupné z WWW: <http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s243_e.zip>.

Ekonomická charakteristika země [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/japonsko/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.

Ekonomická charakteristika země - Infrastruktura [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-01-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/#sec7>>.

Ekonomická charakteristika země - Průmysl [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-01-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/#sec3>>.

Ekonomická charakteristika země - Služby [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-01-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/#sec6>>.

Ekonomická charakteristika země - Zemědělství [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-01-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/#sec5>>.

Electricity [online]. U. S. Energy Information Administration [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Japan/Electricity.html>>.

Employment and Labour Markets: Key Tables from OECD [online]. OECD iLibrary, 2011 [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW:

<http://www.oecd-ilibrary.org/employment/unemployment-rate_20752342-table1>.

Exports by Principal Country of Origin [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-03-14]. Dostupné z WWW:

<<http://www.stat.go.jp/data/nenkan/zuhyou/y1501000.xls>>.

FDI flows by partner country [online]. OECD [cit. 2010-04-16]. Dostupné z WWW:

<http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=FDI_FLOW_PARTNER>.

Financial Statement [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/financial_statement/index.html>.

Finanční a daňový sektor – Platební bilance [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-financni-a-danovy-sektor/5/1000424/#sec2>>.

Finanční a daňový sektor – Státní rozpočet [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-financni-a-danovy-sektor/5/1000424/#sec2>>.

Foreign Debt 2010 [online]. Ministry of Finance [cit. 2010-3-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.mof.go.jp/houkoku/2212a.htm>>.

Highlights of the Budget for FY2011 [online]. Ministry of Finance [cit. 2010-12-28]. s. 1-2. Dostupný z WWW: <<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2011/e20101224a.pdf>>.

Imports by Principal Country of Origin [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-03-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.stat.go.jp/data/nenkan/zuhyou/y1502000.xls>>.

Industrial Structure [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-02-15]. Dostupné z WWW: <http://www.stat.go.jp/english/data/handbook/c03cont.htm#cha3_3>.

Investiční klima v Japonsku - Podmínky vstupu zahraničního kapitálu [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-04-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-investicni-klima/9/1000424/#sec1>>.

Japan Fact Sheet – Economy [online]. Web Japan Org. [cit. 2010-11-02]. s. 3-4. Dostupné z WWW: <http://web-japan.org/factsheet/en/pdf/e04_economy.pdf>.

Japan Fact Sheet – Employment [online]. Web Japan Org. [cit. 2011-02-19]. s. 1-4. Dostupné z WWW: <http://web-japan.org/factsheet/en/pdf/e39_employment.pdf>.

Japanese Tax System – Corporation Tax [online]. Ministry of Finance Japan [cit. 2011-01-05]. s.5-8. Dostupné z WWW: <http://www.mof.go.jp/english/tax/taxes2010e_b.pdf>.

Japanese Tax System - Individual Income Tax [online]. Ministry of Finance Japan [cit. 2011-01-05]. s.1-7, 22. Dostupné z WWW: <http://www.mof.go.jp/english/tax/taxes2010e_c.pdf>.

Japan Unemployment Rate [online]. Trading Economics [cit. 2011-02-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.tradingeconomics.com/Economics/Unemployment-Rate.aspx?Symbol=JPY>>.

Kurz amerického dolaru a jenu [online]. Finančné centrum [cit. 2011-03-30]. Dostupné z WWW: <<http://openiazoch.zoznam.sk/produkty/me/cross.asp?TID=MEUSD&CID=MEJPY&period=7#>>.

Natural Gas [online]. U. S. Energy Information Administration [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Japan/NaturalGas.html>>.

Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR – Firmy a joint-ventures ve vzájemném obchodu [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-02-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000424/#sec5>>.

Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR – Balance vzájemné obchodní výměny [online]. Oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2011-02-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000424/#sec2>>.

Oil [online]. U. S. Energy Information Administration [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Japan/Oil.html>>.

Persons engaged in Farming by Age Group (1990-2009) [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-01-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.stat.go.jp/data/nenkan/zuhyou/y0705000.xls>>.

Prices [online]. Ministry of Internal Affairs and Communications [cit. 2011-01-30].

Dostupné z WWW: <http://www.stat.go.jp/english/data/handbook/c13cont.htm#cha13_2>.

Principal [online]. Japanese Bankers Association [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW:

<<http://www.zenginkyo.or.jp/en/banks/principal/index.html>>.

Production and Shipments of Manipulators and Robots by Application Areas [online].

Japan Robot Association [cit. 2011-01-09]. Dostupné z WWW:

<<http://www.jara.jp/e/dl/2009.pdf>>.

Strategic Energy Plan Of Japan [online]. Ministry of Economy, Trade and Industry, Japan

[cit. 2011-02-05]. s. 2-4. Dostupné z WWW:

<http://www.meti.go.jp/english/press/data/pdf/20100618_08a.pdf>.

Traffic Volume by Type of transport (F. Y. 1985-2008) [online]. Ministry of Internal

Affairs and Communications [cit. 2011-01-18]. Dostupné z WWW:

<<http://www.stat.go.jp/data/nenkan/zuhyou/y1204000.xls>>.

Yearly results 2009 [online]. Japan Robot Association [cit. 2011-01-09]. s. 1-2. Dostupný

z WWW: <<http://www.jara.jp/e/dl/2009.pdf>>.

Zahraniční obchod země – Obchodní bilance za posledních 5 let [online]. Ministerstvo

zahraničních věcí České republiky [cit. 2011-03-13]. Dostupné z WWW:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/japonsko/ekonomika/zahranicni_obchod_zeme.html>.

Zahraniční obchod země – Teritoriální struktura [online]. Oficiální portál pro podnikání a

export [cit. 2011-03-11]. Dostupné z WWW: <[http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-](http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-zahranicni-obchod-zeme/6/1000424/#sec2)

[zahranicni-obchod-zeme/6/1000424/#sec2](http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-zahranicni-obchod-zeme/6/1000424/#sec2)>.